

K otázkám leninismu (J. V. Stalin, 1926)

Obsah:

[I. Definice leninismu](#)

[II. Hlavní věc v leninismu](#)

[III. Otázka „permanentní“ revoluce](#)

[IV. Proletářská revoluce a diktatura proletariátu](#)

[V. Strana a dělnická třída v systému diktatury proletariátu](#)

[VI. Otázka vítězství socialismu v jedné zemi](#)

[VII. Boj za vítězství socialistické výstavby](#)

Věnuji leningradské organizaci Všesvazové komunistické strany (bolševiků).

J. Stalin

I

Definice leninismu

V brožůře „O základech leninismu“ je podána známá definice leninismu, která už zřejmě zdomácněla. Tato definice praví:

„Leninismus je marxismus epochy imperialismu a proletářské revoluce. Přesněji: leninismus je teorie a taktika proletářské revoluce vůbec, teorie a taktika diktatury proletariátu zvláště.“

Jest tato definice správná?

Mám zato, že je správná. Je správná za prvé proto, poněvadž poukazuje správně na historické kořeny leninismu, neboť jej charakterisuje jako marxismus epochy imperialismu, oproti názoru některých Leninových kritiků, kteří se nesprávně domnívají, že leninismus vznikl po imperialistické válce. Za druhé jest správná proto, poněvadž správně zdůrazňuje mezinárodní ráz leninismu, oproti názoru sociální demokracie, která se domnívá, že leninismu je možno používat jen v domácích ruských poměrech. Za třetí je správná proto, poněvadž správně zdůrazňuje organickou spojitost leninismu s Marxovým učením, neboť jej charakterisuje jako marxismus epochy imperialismu, oproti názoru některých kritiků leninismu, kteří jej pokládají nikoliv za další rozvinutí marxismu nýbrž jenom za obnovu marxismu a jeho použití na poměry, v Rusku.

Zdálo by se, že to všechno nevyžaduje zvláštních komentářů.

Přesto však jsou v naší straně, jak se ukazuje, lidé, kteří pokládají za nutné definovat leninismus poněkud jinak. Tak na př. Zinověv soudí, že

„leninismus je marxismus epochy imperialistických válek a světové revoluce, která započala přímo v zemi, kde převládá rolnictvo“¹

1 Podtrženo Zinověvem. J. St.

Co mohou znamenati slova, podtržená Zinověvem? Co znamená, když je pojmána do definice leninismu zaostalost Ruska, jeho rolnický ráz?

To znamená přeměňovati leninismus z mezinárodního proletářského učení v produkt svérázně ruský.

To znamená jít na ruku Bauerovi a Kautskému, kteří tvrdí, že leninismus se nehodí pro jiné země, kapitalisticky vyspělejší.

Je nesporné, že rolnická otázka je pro Rusko velmi důležitá, že naše země je zemí rolnickou. Jaký význam však může míti tato skutečnost pro „charakteristiku základů leninismu? Cožpak leninismus byl vypracován jen na půdě Ruska a pro Rusko a nikoli na půdě imperialismu a nikoli pro imperialistické země vůbec? Cožpak Leninova díla jako „Imperialismus“, „Stát a revoluce“, „Proletářská revoluce a renegát Kautský“, „Dětská nemoc „levičáctví““ atd. mají význam jen pro Rusko, a nikoli pro všechny imperialistické země vůbec? Cožpak leninismus neshrnuje zkušenosti revolučního hnutí všech zemí? Cožpak základy theorie a taktiky leninismu se nehodí a neplatí pro proletářské strany všech zemí? Cožpak Lenin neměl pravdu, když tvrdil, že „bolševismus se hodí za vzor taktiky pro všechny“!¹ (viz sv. XXIII, str. 386). Cožpak Lenin neměl pravdu, když mluvil o „mezinárodním významu“² sovětské moci a základů bolševické theorie a taktiky“? (viz sv. XXV, str. 171—172). Cožpak nejsou správná na př. tato Leninova slova:

„Pro neobyčejně velikou zaostalost a maloburžoasní ráz naší země v porovnání s pokročilými zeměmi se musí diktatura proletariátu v Rusku nezbytně vyznačovati jistými zvláštními rysy. Ale hlavní síly — a hlavní formy společenského hospodářství — jsou v Rusku stejné jako v kterékoli kapitalistické zemi, takže tyto zvláštní rysy se mohou týkati jen toho, co není nejdůležitější“? (viz sv. XXIV, str. 508).

Je-li však tohle všechno správné, nevyplývá z toho, že definice leninismu, podaná Zinověvem, nemůže být uznána za správnou?

Jak sloučiti tuto nacionálně ohraničenou definici leninismu s internacionalismem?

1,2 Podtrženo mnou. J. St.

II Hlavní věc v leninismu

V brožuře „O základech leninismu“ se praví:

„Někteří lidé soudí, že hlavní v leninismu je otázka rolnická, že otázkou, od které leninismus vychází, je otázka rolnictva, otázka jeho role a jeho specifické váhy. To je naprosto nesprávné. Základní otázkou v leninismu, otázkou, od které leninismus vychází, není otázka rolnická, nýbrž otázka diktat proletariátu, otázka podmínek jejího vybojování, podmínek jejího upevnění. Rolnická otázka, jako otázka spojení proletariátu v boji o moc, je otázkou odvozenou.“

Je tato poučka správná?

Mám zato, že je správná. Tato poučka plně vyvěrá z definice leninismu. Vždyť, je-li leninismus teorií a taktikou proletářské revoluce a je-li hlavní náplní proletářské revoluce diktatura proletariátu, je jasné, že hlavní v leninismu je otázka diktatury proletariátu, propracování této otázky, odůvodnění a konkretisace této otázky.

Přesto však Zinověv s touto poučkou zřejmě nesouhlasí. V článku „Památce Leninově“ praví:

„Otázka role rolnictva, jak jsem již uvedl, je *základní otázkou*¹ bolševismu, leninismu.“

1 Podtrženo mnou. J. St.

Toto Zinověvovo tvrzení, jak vidíte, vyvěrá plně z nesprávné Zinověvovy definice leninismu. Proto je stejně nesprávné, jako je nesprávná jeho definice leninismu.

Je správná Leninova these, že diktatura proletariátu je „stěžejní náplní proletářské revoluce“? (viz sv. XXIII, str. 337). Je nesporně správná. Je správná these, že leninismus je teorií a taktikou proletářské revoluce? Mám zato, že je správná. Co z toho však vyplývá? Z toho vyplývá, že základní otázkou leninismu, začátečním bodem, z něhož leninismus vychází, jeho základem je otázka diktatury proletariátu.

Cožpak není pravda, že problém imperialismu, problém ve skocích probíhajícího vývoje imperialismu, problém vítězství socialismu v jedné zemi, problém proletářského státu, problém sovětské formy tohoto státu, problém role strany v systému diktatury proletariátu, problém cest budování socialismu — že všechny tyto problémy byly propracovány právě Leninem? Cožpak není pravda, že právě tyto problémy tvoří základ, podklad ideje diktatury proletariátu? Cožpak není pravda, že bez propracování těchto základních problémů by nebylo možno propracovati rolnickou otázku s hlediska diktatury proletariátu?

Je nesporné, že Lenin byl znalcem rolnické otázky. Je nesporné, že rolnická otázka, jako otázka spojení proletariátu, je pro proletariát velmi důležitá a je podstatnou součástí hlavní otázky, otázky diktatury proletariátu. Což není však jasné, že kdyby úkolem leninismu nebylo vyřešit základní otázku, otázku diktatury proletariátu, nebylo by ani odvozené otázky, otázky spojení proletariátu, otázky rolnictva? Cožpak není jasné, že kdyby úkolem leninismu nebylo vyřešit praktickou otázku vydobytí moci proletariátem, nebylo by ani otázky svazku s rolnictvem?

Lenin by nebyl největším proletářským ideologem — jakým nesporně je — byl by pouhým „rolnickým filosofem“ — jak ho často líčí zahraniční literární šmokové — kdyby byl propracoval rolnickou otázku nikoli na základě teorie a taktiky diktatury proletariátu, nýbrž mimo tento základ a bez ohledu na tento základ.

Buď — anebo:

Buď je rolnická otázka v leninismu hlavní věcí, a pak se leninismus nehodí, pak neplatí pro země kapitalisticky vyspělé, pro země, které nejsou zeměmi rolnickými;

anebo hlavní věcí v leninismu je diktatura proletariátu, a pak je leninismus mezinárodním učením proletariátu všech zemí, učením, které se hodí a platí pro všechny země bez výjimky, tedy i pro země kapitalisticky vyspělé.

Zde je nutno volit.

III

Otázka „permanentní“ revoluce

V brožuře „O základech leninismu“ je „theorie permanentní revoluce“ zhodnocena jako „theorie“ nedoceňování úlohy rolnictva. Praví se tam:

„Lenin bojoval tedy proti přívržencům „permanentní“ revoluce nikoli pro otázku nepřetržitosti — neboť Lenin sám zastával hledisko nepřetržité revoluce — nýbrž proto, že nedoceňovali roli rolnictva, které je mohutnou zálohou proletariátu.“

Tato charakteristika ruských „permanentníků“ byla do nedávna všeobecně uznávána za správnou. Přesto však, že je všeobecně správná, nemůže být uznána za vyčerpávající. Jednak diskuse roku 1924 a jednak pečlivý rozbor Leninových prací ukázaly, že chyba ruských „permanentníků“ tkvěla nejen v nedoceňování role rolnictva, nýbrž i v nedoceňování sil a schopností proletariátu vésti rolnictvo, v nevěře v ideu hegemonie proletariátu.

Proto jsem v brožuře „Říjnová revoluce a taktika ruských komunistů“ (prosinec 1924) rozšířil tuto charakteristiku a nahradil ji charakteristikou jinou, úplnější. V této brožuře se o tom praví:

„Dosud byla obyčejně zdůrazňována jedna stránka theorie „permanentní revoluce“: nevíra v revoluční možnosti rolnického hnutí. Nyní, v zájmu spravedlnosti, je nutno tuto stránku doplnit stránkou druhou: nevírou v síly a schopnosti proletariátu Ruska“

To ovšem neznamena, že leninismus byl nebo je proti ideji permanentní revoluce bez uvozovek, kterou vyslovil Marx v čtyřicátých letech minulého století. Naopak. Lenin byl jediný marxista, jenž správně pochopil a rozvinul ideu permanentní revoluce. Rozdíl mezi Leninem a „permanentníky“ tkví zde v tom, že „permanentníci“ komolili Marxovu ideu permanentní revoluce, učinili z ní mrtvou, knižní moudrost, kdežto Lenin ji převzal v její původní čisté podobě a učinil z ní jeden ze základů své theorie revoluce. Je nutno mít na zřeteli, že idea přerůstání buržoasně-demokratické revoluce v revoluci socialistickou, kterou Lenin vyslovil už roku 1905, je jedním ze způsobů uplatnění Marxovy theorie permanentní revoluce. O tom Lenin již roku 1905 napsal:

„Od revoluce demokratické ihned začneme přecházet, a to podle své síly, podle síly uvědomělého a organisovaného proletariátu, ihned začneme přecházeti k revoluci socialistické. *Jsme pro nepřetržitou revoluci*¹ Nezůstaneme stát v půli cesty...

Aniž upadneme v dobrodružnost, aniž se zpronevěříme svému vědeckému svědomí, aniž se budeme honit za lacinou popularitou, můžeme říci a říkáme jen jedno: pomůžeme ze všech sil veškerému rolnictvu provést revoluci demokratickou, aby pro nás, stranu proletariátu, bylo čím snazší přejíti pokud možno nejrychleji k novému a vyššímu úkolu — k revoluci socialistické“ (viz sv. VIII, str. 186—187).

A po šestnácti letech, po vydobytí moci proletariátem, Lenin na toto thema píše:

„Kautští, Hilferdingové, Martovové, Černovové, Hillguitové, Longuetové, Macdonaldové, Turatiové a ostatní hrdinové „dvaapůltého“ marxismu nedovedli pochopit... vzájemný poměr mezi buržoasně-demokratickou a proletářsko-socialistickou revolucí. *Buržoasně-demokratická revoluce přerůstá v proletářsko-socialistickou.*² Proletářsko-socialistická revoluce, mezi jiným, řeší problémy revoluce buržoasně-demokratické. Proletářsko-socialistická revoluce upevňuje dílo revoluce buržoasně-demokratické. Boj a jedině boj rozhoduje, do jaké míry se proletářsko-socialistické revoluci podaří přerůst revoluci buržoasně-demokratickou“ (viz sv. XXVII, str. 26).

1, 2 Podtrženo mnou. J. St.

Upozorňuji zejména na první citát, převzatý z Leninova článku „Poměr sociální demokracie k rolnickému hnutí“, který byl uveřejněn 1. září 1905. Zdůrazňuji to, aby to vzali na vědomí ti, kdož stále ještě nepřestávají tvrdit, že Lenin prý dospěl k ideji přerůstání buržoasně-demokratické

revoluce v revoluci socialistickou, k ideji permanentní revoluce, po imperialistické válce, přibližně roku 1916. Tento citát nezanechává pochybností, že tito lidé se hluboce mýlí.

IV

Proletářská revoluce a diktatura proletariátu

V čem tkví charakteristické rysy proletářské revoluce na rozdíl od revoluce buržoasní?

Rozdíl mezi proletářskou revolucí a revolucí buržoasní by bylo možno shrnouti v pět hlavních bodů:

1. Buržoasní revoluce začíná obvykle v době, kdy již existují více méně hotové formy kapitalistického řádu, které vznikly a uzrály ještě před zjevnou revolucí v lůně feudální společnosti, kdežto proletářská revoluce začíná v době, kdy hotové formy socialistického řádu neexistují, nebo téměř neexistují.
2. Hlavním úkolem buržoasní revoluce je, aby byla vydobyta moc a aby tato moc byla uvedena v soulad s existující buržoasní ekonomikou, kdežto hlavním úkolem proletářské revoluce je, aby po dobytí moci byla vybudována nová, socialistická ekonomika.
3. Buržoasní revoluce je *dovršována* obvykle vydobytím moci, kdežto pro proletářskou revoluci je vydobytí moci teprve jejím *počátkem*, při čemž je moci využíváno jako páky k přebudování staré ekonomiky a k zorganizování ekonomiky nové.
4. Buržoasní revoluce se omezuje na vystřídání jedné vykořisťovatelské skupiny u moci vykořisťovatelskou skupinou druhou, takže nepotřebuje rozbíjet starou státní mašinerii, kdežto proletářská revoluce odstraňuje od kormidla moci všechny vykořisťovatelské skupiny a dosazuje k moci vůdkyni všech pracujících a vykořisťovaných — třídu proletářů — takže tato revoluce se nemůže obejít bez rozbití staré státní mašinerie a bez jejího nahrazení mašinérií novou.
5. Buržoasní revoluce nemůže kolem buržoasie semknouti na poněkud delší dobu miliony pracujících a vykořisťovaných mas právě proto, že to jsou masy pracujících a vykořisťované, kdežto proletářská revoluce může a musí je spojit s proletariátem v trvalý svazek právě jako pracujících a vykořisťovaných, chce-li splnit svůj hlavní úkol, úkol upevnění moci proletariátu a vybudování nové socialistické ekonomiky.

Uvedu některé hlavní Leninovy poučky týkající se této věci:

„Jeden z hlavních rozdílů — praví Lenin — mezi buržoasní a socialistickou revolucí tkví v tom, že pro buržoasní revoluci, vyrůstající z feudalismu, se v lůně starého řádu postupně tvoří nové hospodářské organizace, které pohnou měn všechny stránky feudální společnosti. Buržoasní revoluce měla jen jeden úkol: rozbít, odhodit a rozmetat všechna pouta dřívější společnosti. Plnit tento úkol, plní každá buržoasní revoluce všechno, co se od ní žádá: zesiluje růst kapitalismu.

V naprosto jiné situaci je revoluce socialistická. Čím zaostalejší je země, které připadl úkol zahájit v důsledku klikatosti cest dějinného vývoje socialistickou revoluci, tím obtížnější je pro ni přechod od starých kapitalistických poměrů k poměrům socialistickým. Zde se přidružují k úkolům ničení úkoly nové, neslýchaně obtížné — úkoly organizační“ (viz sv. XXII, str. 315).

„Kdyby lidová tvůrčí síla ruské revoluce, která prošla velikými zkušenostmi roku 1905 — pokračuje Lenin — nebyla vytvořila sověty už v únoru 1917, nebyly by v žádném případě mohly převzít moc v říjnu, poněvadž úspěch závisel jenom na existenci hotových již organizačních forem

hnutí, které obsáhlo miliony. Touto hotovou formou byly sověty, a proto nás na politickém poli čekaly ony skvělé úspěchy, onen všeobecný triumfální pochod, který jsme zažili, neboť nová forma politické moci byla připravena, a nám zbývalo jenom přeměnití několika dekrety moc sovětů ze zárodečného stavu, ve kterém byla v prvních měsících revoluce, ve formu zákonitě uznanou, zakotvivší v ruském státu — v Ruskou sovětskou republiku“ (viz tamtéž, str. 315).

„Zbývaly ještě — praví Lenin — dva nesmírně obtížné úkoly, jejichž řešení nikterak nemohlo být oním triumfálním pochodem, kterým šla naše revoluce v prvních měsících“ (viz tamtéž, str. 315).

„Byly to, za prvé, úkoly vnitřní organisace, které očekávají každou socialistickou revoluci. Rozdíl mezi socialistickou a buržoasní revolucí záleží právě v tom, že za buržoasní revoluce jsou tu už hotové formy kapitalistických vztahů, kdežto sovětská moc — proletářská — nenalézá tyto hotové vztahy, nepřihlížíme-li k nejvyspělejším formám kapitalismu, které v podstatě obsáhly nečetná vyspělá odvětví průmyslu a ještě zcela málo se dotkly zemědělství. Organisace registrace, kontrola nad největšími podniky, přeměna celého státního hospodářského mechanismu v, jednotnou velikou mašinerii, v hospodářský organismus, který pracuje tak, aby se stamiliony lidí řídily jedním plánem — to je gigantický organizační úkol, který dolehl na naše bedra. Vzhledem k nynějším pracovním podmínkám nepřipouštěl tento úkol na žádný způsob nějaké „hurá“ — řešení, jakým se nám dařilo řešiti úkoly občanské války“ (viz tamtéž, str. 316).

„Druhou z nesmírných obtíží... je otázka mezinárodní. Jestliže jsme se tak snadno vypořádali s bandami Kerenského, jestliže jsme tak snadno vytvořili vládu ve své zemi, jestliže jsme bez nejmenší námahy prosadili dekret o socialisaci půdy a dělnické kontrole — jestliže jsme to všechno prosadili tak snadno, pak jenom proto, poněvadž příznivě se utvořivší situace nás na krátkou dobu ochránila před mezinárodním imperialismem. Mezinárodní imperialismus s veškerou mocí svého kapitálu, se svou dokonale zorganizovanou vojenskou technikou, která představuje skutečnou sílu, skutečnou tvrz mezinárodního kapitálu, nemohl se za žádných okolností, za nic na světě smířiti s tím, že současně existuje sovětská republika, jak pro své objektivní postavení, tak pro hospodářské zájmy kapitalistické třídy, která v něm byla zosobněna — nemohl tak učiniti pro obchodní styky, mezinárodní finanční vztahy. Tady je konflikt neodvratný. V tom je největší nesnáz ruské revoluce, její největší dějinný problém: nezbytnost řešiti úkoly mezinárodní, nezbytnost vyvolat mezinárodní revoluci“ (viz tamtéž, str. 317).

Takový je vnitřní ráz a základní smysl proletářské revoluce.

Je možno takto od základu přebudovati staré, buržoasní řády, bez násilné revoluce, bez diktatury proletariátu?

Je jasné, že to není možné. Myslet si, že je možno takovou revoluci provésti pokojně, v rámci buržoasní demokracie, přizpůsobené panství buržoasie, znamená buď přijít o rozum a ztratit normální lidský úsudek, anebo se cynicky a nepokrytě zříci proletářské revoluce.

Tato myšlenka musí býti zdůrazněna tím pádněji a kategoričtěji, poněvadž jde o proletářskou revoluci, zvítězivší prozatím v jedné zemi, která je sevřena nepřátelskými kapitalistickými zeměmi a jejíž buržoasie je nezbytně podporována mezinárodním kapitálem.

Proto Lenin praví, že „osvobození utiskované třídy je nemožné nejen bez násilné revoluce, nýbrž i bez zničení aparátu státní moci, který byl vytvořen panující třídou“ (viz sv. XXI, str. 373).

„Nechť se za trvání soukromého vlastnictví, t. j. za trvání moci a útisku kapitálu, vysloví nejdříve většina obyvatelstva pro proletářskou stranu teprve pak tato strana může a má uchopit moc — tak

*praví maloburžoasní demokraté, faktuční sluhové buržoasie, kteří si říkají „socialisté“*¹ (viz sv. XXIV, str. 647).

„Necht' revoluční proletariát svrhne nejdříve buržoasii, zlomí jeho kapitálu, rozbije buržoasní státní aparát — a pak teprve proletariát, který dosáhl vítězství, si bude moci rychle získati sympatie a podporu většiny pracujících neproletářských mas a uspokojit je na účet vykořisťovatelů — pravíme my“¹ (viz tamtéž).

„Aby proletariát mohl získat většinu obyvatelstva na svou stranu — pokračuje Lenin — musí, za prvé, svrhnout buržoasii a uchopit státní moc; musí, za druhé, nastolit sovětskou moc, když byl před tím rozbil na padrt' starý státní aparát, čímž naráz podlomí panství, autoritu a vliv buržoasie a maloburžoasních kompromisníků na neproletářské pracující masy. Musí, za třetí, nadobro odstranit vliv buržoasie a maloburžoasních kompromisníků na většinu neproletářských pracujících mas revolučním uskutečněním jejich hospodářských požadavků na účet vykořisťovatelů“ (viz tamtéž, str. 641).

1 Podtrženo mnou. J. St.

Takové jsou charakteristické znaky proletářské revoluce.

Jaké jsou v této souvislosti hlavní rysy diktatury proletariátu, uznává-li se, že diktatura proletariátu je hlavní náplní proletářské revoluce?

Nejvšeobecnější Leninova definice diktatury proletariátu zní:

„Diktatura proletariátu není ukončením třídního boje, nýbrž jeho pokračováním v nových formách. Diktatura proletariátu je třídní boj proletariátu, jenž zvítězil a převzal politickou moc, proti buržoasii, která byla přemožena, nebyla však zničena, nezmizela a nepřestala klásti odpor, proti buržoasii, která svůj odpor zesílila“ (viz sv. XXIV, str. 311).

Lenin, když polemizuje proti směšování diktatury proletariátu s vládou „všelidovou“, „všemi volenou“, s vládou „netřídní“, praví:

„Třída, která převzala politické panství, převzala je u vědomí, že je přejímá samojediná. To je zahrnuto v pojmu diktatury proletariátu. Tento pojem má smysl jedině tehdy, když jedna třída je si vědoma, že samojediná přejímá politickou moc a neklame ani sebe, ani jiné klábosením o vládě, všelidové, všemi volené, vším lidem posvěcené“ (viz sv. XXVI, str. 286).

To však neznamená, že vláda jedné třídy, třídy proletářů, jež vládu nesdílí a nemůže sdílet s jinými třídami, nepotřebuje k uskutečnění svých cílů pomoci, svazku s pracujícími a vykořisťovanými masami jiných tříd. Naopak. Tato vláda, vláda jedné třídy, může být upevněna a plně uskutečněna jedině zvláštní formou svazku mezi třídou proletářů a pracujícími masami maloburžoasních tříd, především pracujícími masami rolnictva.

Jaká je tato zvláštní forma svazku, v čem záleží? Neodporuje vůbec tento svazek s pracujícími masami jiných, neproletářských tříd ideji diktatury jedné třídy?

Tato zvláštní forma svazku tkví v tom, že vůdčí silou tohoto svazku je proletariát. Tato zvláštní forma svazku tkví v tom, že vůdkyní státu, vůdkyní v systému diktatury proletariátu je *jedna* strana, strana proletariátu, strana komunistická, která *nesdílí* a *nemůže sdílet* vedení s jinými stranami.

Jak vidíte, je tu rozpor jen na pohled, jen zdánlivý. :

„Diktatura proletariátu — praví Lenin — *je zvláštní formou třídního svazku*¹ mezi proletariátem, předvojem pracujícího lidu a mezi četnými neproletářskými vrstvami pracujícího lidu (drobná buržoasie, drobní živnostníci, rolnictvo, inteligence atd.) nebo jejich většinou — svazku proti kapitálu, svazku za účelem úplného svržení kapitálu, úplného potlačení odporu buržoasie a jejích pokusů o restauraci, svazku za účelem definitivního vybudování a upevnění socialismu.

Je to svazek zvláštního druhu, který se utváří ve zvláštních poměrech, v poměrech urputné občanské války, je to svazek neochvějných přívrženců socialismu s jeho kolísajícími spojenci, někdy i s „neutrály“ (pak se svazek přeměňuje z dohody o boji v dohodu o neutralitě), *svazek mezi hospodářsky, politicky, sociálně a ideově nestejnými třídami*“¹ (viz sv. XXIV, str. 311).

1 Podtrženo mnou. J. St.

Kameněv v jednom ze svých instruktivních referátů v polemice proti takovému pojetí diktatury proletariátu praví:

„Diktatura *není*² svazek jedné třídy s druhou.“

Mám zato, že Kameněv tu má především na zřeteli jedno místo z mé brožury „Říjnová revoluce a taktika ruských komunistů“, kde se praví:

„Diktatura proletariátu není pouhá vládní špička, „dovedně“ „sestavená“ pečlivou rukou „zkušeného стратега“ a „rozumně se opírající“ o ty nebo ony vrstvy obyvatelstva. Diktatura proletariátu je třídní svazek proletariátu a pracujících mas rolnictva k svržení kapitálu, k definitivnímu vítězství socialismu, za podmínky, že vůdčí silou v tomto svazku je proletariát,“

Trvám plně na této formulaci diktatury proletariátu, neboť mám zato, že se zcela a plně shoduje s formulací Leninovou, kterou jsem právě uvedl.

Tvrdím, že Kameněvovo prohlášení, že „*diktatura není svazek jedné třídy s druhou*“, vyslovené bez jakýchkoliv výhrad, nemá nic společného s leninskou teorií diktatury proletariátu.

Tvrdím, že tak mohou mluvit jedině lidé, kteří nepochopili smysl ideje spojenectví, ideje svazku proletariátu a rolnictva, ideje hegemonie proletariátu v tomto svazku.

Tak mohou mluvit jedině lidé, kteří nepochopili tuto leninskou heslo:

„*Jen dohoda s rolnictvem*³ může zachránit socialistickou revoluci v Rusku, dokud nedojde k revoluci v jiných zemích“ (viz sv. XXVI, str. 238).

Mluvit tak mohou jedině lidé, kteří nepochopili tuto Leninovu poučku:

„*Nejvyšší zásadou diktatury*⁴ je zachování svazku proletariátu s rolnictvem, aby proletariát mohl udržet vůdčí úlohu a státní moc“ (viz sv. XXVI, str. 460).

Lenin, zdůrazňuje jeden z nejdůležitějších cílů diktatury, potlačení vykořisťovatelů, praví:

„Vědecký pojem diktatury neznamena nic jiného, než moc ničím neomezenou, nevázanou žádnými zákony a naprosto žádnými pravidly, moc, která se bezprostředně opírá o násilí“... „Diktatura znamená — vezměte to, páni kadeti, jednou provždy na vědomí — neomezenou moc, která se opírá nikoliv o zákon, ale o sílu. Za občanské války zvítězí moc, ať je jakákoliv, může být jedině diktaturou“ (viz sv. XXV, str. 441 a 436).

1,2,3,4 Podtrženo mnou. J. St.

Pochopitelně. že diktatura proletariátu se nevyčerpává násilím, třebaže bez násilí nebývá diktatury.

„Diktatura — praví Lenin — znamená nejen násilí, třebaže bez násilí je diktatura nemožná, znamená také vyšší organizační práce, než byla organizace dřívější“ (viz sv. XXIV, str. 305).

„Diktatura proletariátu... není jen násilí nad vykořisťovateli, ba není ani hlavně násilí.

Hospodářským základem tohoto revolučního násilí, zárukou jeho životaschopnosti a zdatnosti je, že proletariát reprezentuje a uskutečňuje vyšší typ společenské organizace práce než kapitalismus. V tom je jádro věci. V tom je zdroj síly a záruka neodvratného úplného vítězství komunismu“ (viz sv. XXIV, str. 335—336)... „Hlavní její (t. j. diktatury — J. St.) podstata záleží v organizovanosti a ukázněnosti předvoje pracujícího lidu, jeho avantgardy, jeho jediného vůdce — proletariátu. Jeho cílem je vybudovat socialismus, úplně odstranit rozdělení společnosti na třídy, učiniti ze všech příslušníků společnosti pracující lidi, odstranit půdu pro jakékoli vykořisťování člověka člověkem.

Tento cíl není možno uskutečnit rázem, vyžaduje dosti dlouho trvajícího přechodného období od kapitalismu k socialismu — i proto, že nová organizace výroby je věc obtížná, i proto, že je třeba času k základním přeměnám ve všech oblastech života, i proto, že nesmírná síla zvyku hospodařit maloburžoasním a buržoasním způsobem může být překonána jen dlouhým, úporným bojem.

Proto mluví Marx o celém období diktatury proletariátu jako o období přechodu od kapitalismu k socialismu“ (viz tamtéž, str. 314).

Takové jsou charakteristické rysy diktatury proletariátu.

Z toho vyplývají tři hlavní stránky diktatury proletariátu:

1. Využívání moci proletariátu k potlačení vykořisťovatelů, k obraně země, k upevňování styků s proletáři jiných zemí, k rozpoutání a vítězství revoluce ve všech zemích.
2. Využívání moci proletariátu k definitivnímu odtržení pracujících a vykořisťovaných mas od buržoasie, k upevňování svazku proletariátu s těmito masami, k včlenění těchto mas do budování socialismu, k vedení těchto mas proletariátem přes státní organizace.
3. Využívání moci proletariátu k budování socialismu, k úplnému zničení tříd, k přechodu do společnosti bez tříd, do společnosti bez státu.

Proletářská diktatura je sloučením všech těchto tří stránek.

Ani jedna z těchto stránek nemůže být vyzdvížena jako *jedině* charakteristický rys diktatury proletariátu, a naopak stačí, chybí-li třeba jen jedna z těchto stránek, aby za kapitalistického obklíčení diktatura proletariátu přestala být diktaturou. Proto ani jedna z těchto tří stránek nemůže být vyloučena bez nebezpečí, že bude zkomolen pojem diktatury proletariátu. Jen všechny tyto tři stránky dohromady nám dávají úplný a ucelený pojem diktatury proletariátu.

Diktatura proletariátu má svá období, své zvláštní formy, různé metody práce. V období občanské války zvlášť bije do očí násilná stránka diktatury. Z toho však naprosto nevyplývá, že se v období občanské války vůbec nic nebuduje. Bez budování není možno vésti občanskou válku. V období výstavby socialismu naopak zvlášť bije do očí pokojná, organizační, osvětová činnost diktatury, revoluční zákonnost atd. Z toho však zas naprosto nevyplývá, že v období výstavby násilná stránka diktatury odpadla nebo může odpadnout. Potlačovací orgány, armáda a jiné orgány jsou nyní, v období výstavby, stejně nezbytné jako v období občanské války. Bez těchto orgánů není možná jen poněkud zajištěnější práce diktatury na výstavbě. Nesmí se zapomínat, že revoluce zvítězila

prozatím jen v jedné zemi. Nesmí se zapomínat, že pokud bude kapitalistické obklíčení, bude také nebezpečí intervence se všemi důsledky, z něho vyplývajícími.

V

Strana a dělnická třída v systému diktatury proletariátu

Mluvil jsem už o diktatuře proletariátu s hlediska její historické nevyhnutelnosti, s hlediska její třídní náplně, s hlediska její státní povahy a posléze s hlediska jejích bořivých a tvůrčích úkolů, které jsou prováděny během celého dějinného období, zvaného přechodným obdobím od kapitalismu k socialismu.

Nyní musíme promluvit o diktatuře proletariátu s hlediska její struktury, s hlediska jejího „*mechanismu*“, s hlediska role a významu „*převodů*“, „*pák*“ a „*řídící síly*“, jejichž souhrn tvoří „*systém diktatury proletariátu*“ (Lenin) a s jejichž pomocí je prováděna každodenní práce diktatury proletariátu.

Jaké jsou to „*převody*“ či „*páky*“ v systému diktatury proletariátu? Jaká je to „*řídící síla*“? K čemu je jich třeba?

Pákami nebo převody jsou masové organizace proletariátu, bez kterých není možno uskutečňovat diktaturu.

Řídící silou je předvoj proletariátu, jeho avantgarda, která je hlavní vůdčí silou diktatury proletariátu.

Těchto převodů, pák a řídících sil proletariát nezbytně potřebuje proto, poněvadž by se bez nich v boji za vítězství ocitl v postavení bezbranné armády, stojící proti organisovanému a ozbrojenému kapitálu. Těchto organizací proletariát nezbytně potřebuje proto, poněvadž by ho bez nich stihla neodvratná porážka v boji za svržení buržoasie, v boji za upevnění své moci, v boji za budování socialismu. Systematická pomoc těchto organizací a řídící síla avantgardy jsou nezbytné proto, poněvadž jinak je nemožná jen poněkud trvalejší a stabilnější diktatura proletariátu.

Jaké jsou to organizace?

Jsou to, za prvé, dělnické *odborníky* se svými složkami v centru i venku v krajích v podobě celé řady výrobních, kulturních, výchovných i jiných organizací. Sdružují dělníky všech povolání. Je to organizace mimostranická. Odborové organizace je možno nazvat všeobecnou organizací dělnické třídy, třídy u nás vládnoucí. Jsou školou komunismu. Posílají ze svého středu nejzdatnější lidi na vedoucí místa do všech odvětví správy. Uskutečňují spojení mezi uvědomělými a zaostalými vrstvami dělnické třídy. Spojují dělnické masy s avantgardou dělnické třídy.

Jsou to, za druhé, sověty se svými velmi četnými složkami v centru i venku v krajích v podobě administrativních, hospodářských, vojenských, kulturních a jiných státních orgánů plus nesčetné množství masových organizací pracujícího lidu, jím samým ustavovaných, které obklopují tyto orgány a spojují je s obyvatelstvem. Sověty jsou masová organizace veškerého pracujícího lidu měst i venkova. Je to organizace mimostranická. Sověty jsou přímým výrazem diktatury proletariátu. V sovětech jsou usnášena všechna opatření k upevnění diktatury a k budování socialismu.

Přes sověty se uskutečňuje vedení rolnictva proletariátem s pomocí státu. Sověty spojují milionové masy pracujícího lidu s avantgardou proletariátu.

Jsou to, za třetí, *družstva* všeho druhu se všemi svými složkami. Je to masová organizace pracujících, organizace mimostranická, která je sjednocuje především jako spotřebitele a časem rovněž jako výrobce (zemědělské družstevnictví). Zvláštního významu nabývá tato organizace po upevnění diktatury proletariátu, v období velkorysého budování. Usnadňuje spojení avantgardy proletariátu s masami rolnictva a umožňuje včlenit je do budování socialismu.

Je to, za čtvrté, *svaz mládeže*. To je masová organizace dělnické a rolnické mládeže, organizace mimostranická, avšak přimykající se ke straně. Jejím úkolem je pomáhati straně při výchově mladé generace v duchu socialismu. Je zdrojem mladých záloh pro všechny ostatní masové organizace proletariátu ve všech odvětvích správy. Svaz mládeže nabyl zvláštního významu po upevnění diktatury proletariátu, v období velkorysé kulturní a výchovné činnosti proletariátu.

Je to posléze *strana* proletariátu, jeho avantgarda. Její síla záleží v tom, že koncentruje všechny nejuvědomělejší příslušníky proletariátu ze všech jeho masových organizací. Jejím posláním je *spojovali* práci všech masových organizací proletariátu bez výjimky a *usměrňovali* jejich akce k jednomu cíli, k cíli osvobození proletariátu. A spojovat i usměrňovat je k jednomu cíli je naprosto nezbytné, neboť jinak je nemožna bojová jednota proletariátu, neboť jinak je nemožné vedení proletářských mas v jejich boji o moc, v jejich boji za vybudování socialismu. Avšak spojovat i usměrňovat činnost masových organizací proletariátu je s to jenom avantgarda proletariátu, jeho strana. Jenom strana proletariátu, jenom strana komunistů je s to splnit toto poslání hlavní vůdkyně v systému diktatury proletariátu.

Proč?

„Za prvé proto, poněvadž strana je střediskem nejlepších živlů dělnické třídy, které mají přímé spojení s mimostranickými organizacemi proletariátu a velmi často je vedou; za druhé proto, poněvadž strana jakožto středisko nejlepších lidí dělnické třídy je nejlepší průpravou k vyškolení vůdců dělnické třídy, schopných vésti všeho druhu organizace své třídy; za třetí proto, poněvadž strana, jakožto nejlepší škola vůdců dělnické třídy, je díky svým zkušenostem a své autoritě jedinou organizací, která je s to centralisovat vedení boje proletariátu a přeměnit tak všechny mimostranické organizace dělnické třídy v pomocné orgány a v převody, spojující ji s třídou“ (viz „O základech leninismu“).

Strana je hlavní vůdčí síla v systému diktatury proletariátu.

„Strana je nejvyšší formou třídního sjednocení proletariátu“ (Lenin).

Tedy: *odborníky*, jako masová organizace proletariátu, spojující stranu s třídou především na poli výroby; *sověty* jako masová organizace pracujícího lidu, spojující stranu s pracujícím lidem především na poli státní činnosti; *družstva* jako masová organizace hlavně rolnictva, spojující stranu s rolnickými masami především na poli hospodářském, na poli včlenění rolnictva do budování socialismu; *svaz mládeže* jako masová organizace dělnické a rolnické mládeže, povolána usnadnit předvoji proletariátu socialistickou výchovu nové generace a vyškolení mladých záloh; a konečně *strana* jako hlavní řídicí síla v systému diktatury proletariátu, jejímž posláním je vésti všechny tyto masové organizace – tak vypadá, všeobecně řečeno, „mechanismus“ diktatury, „systém diktatury proletariátu“.

Bez strany jako hlavní vůdčí síly je nemožna poněkud trvalejší a stabilnější diktatura proletariátu.

Takto, mluvíme-li Leninovými slovy „vzniká vcelku formálně nekomunistický, pružný a poměrně rozsáhlý, velice silný, proletářský aparát, pomocí kterého je strana úzce spjata s *třídou* a s *masou* a pomocí kterého, za vedení strany, je uskutečňována *diktatura třídy*“ (viz sv. XXV, str. 192).

To ovšem neznamená, že strana smí nebo má nahradit odbory, sověty a jiné masové organisace. Strana uskutečňuje diktaturu proletariátu. Ale neuskutečňuje ji přímo, nýbrž s pomocí odborů, přes sověty a jejich složky. Bez těchto „převodů“ by byla nemožna poněkud stabilnější diktatura.

„Nelze — praví Lenin — uskutečňovat diktaturu bez několika „převodů“ od avantgardy k mase pokročilé třídy, od této pokročilé třídy k mase pracujícího lidu“ ... „Strana, abych tak řekl, koncentruje avantgardu proletariátu, a tato avantgarda uskutečňuje diktaturu proletariátu. A neexistuje-li takový základ jako odbory, není možno uskutečňovat diktaturu, není možno vykonávat státní funkce. Tyto funkce je totiž nutno vykonávat *přes*¹ řadu zvláštních orgánů zase jakéhosi nového typu, a to: *přes*² aparát sovětů“ (viz sv. XXVI, str. 65 a 64).

Za nejvyšší výraz vůdčí role strany, na př. u nás, v Sovětském svazu, v zemi diktatury proletariátu, je nutno pokládati, že žádná důležitá politická nebo organizační otázka není u nás rozhodována našimi sovětskými a jinými masovými organisacemi bez vůdčích pokynů strany. *V tomto smyslu* by bylo možno říci, že diktatura proletariátu je v *podstatě* „diktaturou“ jeho avantgardy, „diktaturou“ jeho strany, jako hlavní vůdčí síly proletariátu. O tom Lenin na II. kongresu Kominterny pravil:

„Tanner říká, že je pro diktaturu proletariátu, že však diktatura proletariátu naprosto není taková, jak si ji představujeme my. Říká, že my diktaturou proletariátu rozumíme v *podstatě*³ diktaturu jeho organisované a uvědomělé menšiny. A opravdu, v epoše kapitalismu, kdy dělnické masy jsou neustále vykořisťovány a nemohou rozvíjeti své lidské schopnosti, nejcharakterističtějším rysem dělnických politických stran právě je, že mohou sdružovati jen menšinu své třídy. Jako skutečně uvědomělí dělníci v každé kapitalistické společnosti tvoří jen menšinu všeho dělnictva tak i politická strana může sdružit jen menšinu třídy. Proto jsme nuceni uznat, že řídit a vést široké dělnické masy může jen tato uvědomělá menšina. Říká-li soudruh Tanner, že je nepřítel strany, že je však zároveň pro to, aby menšina nejlépe zorganizovaných a nejrevolučnějších dělníků ukazovala cestu veškerému proletariátu, pravím, že ve skutečnosti rozdíl mezi námi není“ (viz sv. XXV, str. 347).

1, 2, 3 Podtrženo mnou. J. St.

Znamená to však, že mezi diktaturou proletariátu a vůdčí úlohou strany („diktaturou“ strany) je možno udělati *znaménko rovnosti*, že je možno *ztotožniti* první s druhou, že je možno podsunout na místo první druhou? Ovšem že neznamená. Ovšem že to není možné. Tak na příklad Sorin říká, že „*diktatura proletariátu je diktaturou naší strany*“ (viz „Leninovo učení o straně“, str. 95).

V tomto tvrzení je, jak vidíte, ztotožňována „diktatura strany“ s diktaturou proletariátu. Můžeme tento názor uznati za správný, chceme-li setrvati na půdě leninismu? Nikoli, nemůžeme. A to z těchto důvodů:

Za prvé. V uvedeném citátu z Leninovy řeči na II. kongresu Kominterny Lenin naprosto neztotožňuje vůdčí úlohu strany s diktaturou proletariátu. Mluví jedině o, tom, že „*řídit a vésti široké dělnické masy může jen uvědomělá menšina*“ (t. j. strana J. St.) a že právě v tomto smyslu „diktaturou proletariátu rozumíme v *podstatě*¹ diktaturu jeho organisované a uvědomělé menšiny“.

Říci „v podstatě“ neznamená ještě říci „zcela“. Často říkáme, že národnostní otázka je v podstatě otázkou rolnickou. A to je naprosto správné. To však ještě neznamená, že národnostní otázka spadá v jedno s otázkou rolnickou, že otázka rolnická se rovná svým rozsahem otázce národnostní, že rolnická otázka je totožná s otázkou národnostní. Není třeba dokazovati, že národnostní otázka je svým rozsahem širší a bohatší než otázka rolnická. Totéž je nutno říci analogicky o vůdčí úloze strany a diktatuře proletariátu. Vykonává-li strana diktaturu proletariátu, a v tomto smyslu je diktatura proletariátu *v podstatě* „diktaturou“ jeho strany, pak to ještě neznamená, že „diktatura strany“ (vůdčí úloha) je *totožná* s diktaturou proletariátu, že se první *rovná* svým rozsahem druhé. Není třeba dokazovati, že diktatura proletariátu je rozsahem širší a bohatší, než vůdčí úloha strany. Strana vykonává diktaturu proletariátu, vykonává však diktaturu proletariátu, a nikoli nějakou jinou diktaturu. Kdo ztotožňuje vůdčí úlohu strany s diktaturou proletariátu, podsunuje na místo diktatury proletariátu „diktaturu“ strany.

1 Podtrženo mnou. J. St.

Za druhé. Žádné důležité rozhodnutí masových organizací proletariátu se neobejde bez vůdčích pokynů strany. To je naprosto správné. Znamená to však, že diktatura proletariátu se vyčerpává vůdčími pokyny strany? Znamená to, že vůdčí pokyny strany je možno proto ztotožniti s diktaturou proletariátu? Ovšem že nikoli. Diktaturu proletariátu tvoří vůdčí pokyny strany plus provedení těchto pokynů masovými organizacemi proletariátu, plus jich uskutečnění obyvatelstvem. Tady jde, jak vidíte, o mnohé přechody a mezistupně, které naprosto nejsou podřadným rysem diktatury proletariátu. Mezi vůdčími pokyny strany a jich uskutečněním je tedy vůle a činy těch, kdož jsou vedeni, vůle a činy třídy, její ochota (nebo nechť) podporovati tyto pokyny, její schopnost (nebo neschopnost) provést tyto pokyny, její schopnost (nebo neschopnost) provést je právě tak, jak to vyžadují poměry. Není třeba dokazovat, že strana, která se ujala vedení, musí dbát vůle, stavu a úrovně uvědomění těch, jež vede, a nemůže přehlížeti vůli, stav a úroveň uvědomění své třídy. Proto, kdo ztotožňuje vůdčí úlohu strany s diktaturou proletariátu, zaměňuje vůli a akce třídy pokyny strany.

Za třetí. „Diktatura proletariátu — praví Lenin — je třídní boj proletariátu, jenž zvítězil a převzal politickou moc“ (viz sv. XXIV, str. 311). Čím se může projevit tento *třídní* boj? Může se projevit řadou ozbrojených akcí proletariátu proti výpadům svržené buržoasie nebo proti intervenci buržoasie cizozemské. Může se projevit občanskou válkou, není-li moc proletariátu ještě upevněna. Může se projevit širokou organisátorskou a budovatelskou činností proletariátu a přibráním širokých mas k práci, když moc byla již upevněna. Činitelem, který jedná, je ve všech těchto případech proletariát jako *třída*. Nestalo se, aby strana, samojediná strana, organisovala všechny tyto akce výhradně svými vlastními silami, bez podpory třídy. Obyčejně tyto akce jenom řídí, a řídí je potud, pokud je podporována třídou. Neboť strana nemůže nahradit, nemůže zaměnit třídu. Neboť strana přes veškerou svou důležitou a vůdčí úlohu přece jen zůstává *částí* třídy. Proto, kdo ztotožňuje vůdčí úlohu strany s diktaturou proletariátu, zaměňuje třídu stranou.

Za čtvrté. Strana uskutečňuje diktaturu proletariátu. „Strana je bezprostředně vládnoucí avantgardou proletariátu, jeho vůdkyní“ (Lenin). V tomto smyslu strana *přejímá* moc, strana *vládne zemi*. To však ještě neznamená, že strana uskutečňuje diktaturu proletariátu s pomíjením státní moci, bez státní moci, že strana vládne zemi s pomíjením sovětů, nikoli přes sověty. To ještě neznamená, že je možno stranu ztotožniti se sověty, se státní mocí. Strana je jádrem moci. Ale není a nemůže být ztotožňována se státní mocí. „Jako vládnoucí strana — praví Lenin — musili jsme slučovat ‚vedoucí orgány‘ sovětů s ‚vůdčími orgány‘ strany — tyto ‚vůdčí orgány‘ jsou a budou u

nás sloučeny v jedno“ (viz sv. XXVI, str. 208). To je naprosto správné. Tím však nechce Lenin naprosto říci, že naše sovětské orgány v celku, na př. naše armáda, naše doprava, naše hospodářské orgány atd., jsou orgány naší strany, že strana může nahraditi sověty a jejich složky, že stranu je možno ztotožniti se státní mocí. Lenin vícekrát pravil, že „*systém sovětů je diktaturou proletariátu*“, že „*sovětská moc je diktaturou proletariátu*“ (viz sv. XXIV, str. 14 a 15), nikdy však neřekl, že strana je státní moc, že sověty a strana jsou jedno a totéž. Strana, která má několik set tisíc členů, řídí sověty a jejich složky v centru i venku v krajích, sdružující několik milionů lidí, členů i nečlenů strany, ale nemůže a nesmí dělat sama to, co mají dělat sověty. Proto Lenin praví, že „*diktaturu uskutečňuje proletariát, zorganizovaný v sověty, který je veden komunistickou stranou bolševiků*“, že „*strana provádí veškerou práci přes¹ sověty, které sdružují pracující masy bez rozdílu povolání*“ (viz sv. XXV, str. 192 a 193), že diktaturu „*nutno uskutečňovat... přes² aparát sovětů*“ (viz sv. XXVI, str. 64). Proto, kdo ztotožňuje vůdčí úlohu strany s diktaturou proletariátu, podsunuje na místo sovětů, na místo státní moci, stranu.

Za páte. Pojem diktatury proletariátu je pojmem státu. V diktatuře proletariátu je nutně zahrnut pojem násilí. Bez násilí nebývá diktatury, chápeme-li diktaturu v přesném slova smyslu. Lenin definuje diktaturu proletariátu jako „*moc, opírající se bezprostředně o násilí*“ (viz sv. XIX, str. 315). Mluvit proto o diktatuře strany *vůči třídě proletářů* a ztotožňovati ji s diktaturou proletariátu, znamená říkati, že strana musí býti své třídě nejenom vůdčí silou, nejenom vůdkyní a učitelkou, nýbrž i svého druhu státní mocí, používající vůči ní násilí. Proto, kdo ztotožňuje „*diktaturu strany*“ s diktaturou proletariátu, vychází mlčky z toho, že je možno budovati autoritu strany na násilí, což je nesmyslné a naprosto neslučitelné s leninismem. Autorita strany se udržuje důvěrou dělnické třídy. Důvěru dělnické třídy není pak možno získati násilím — důvěru je možno násilím jenom ubít — nýbrž správnou teorií strany, správnou politikou strany, oddaností strany dělnické třídě, jejím spojením s masami dělnické třídy, její pohotovostí, její dovedností *přesvědčovati* masy o správnosti svých hesel.

Co z toho všeho vyplývá?

Z toho vyplývá:

1. Lenin používá výrazu *diktatura* strany nikoli v přesném slova smyslu („*moc, opírající se o násilí*“), nýbrž v přeneseném smyslu slova, ve smyslu vedení;
2. kdo ztotožňuje vůdcovství strany s *diktaturou* proletariátu, překrucuje Leninovy názory, nesprávně připisuje straně funkce násilí vůči dělnické třídě v celku;
3. kdo připisuje straně nepatřící jí funkce násilí vůči dělnické třídě, prohřešuje se proti základním požadavkům správných vzájemných vztahů mezi avantgardou a třídou, mezi stranou a proletariátem.

Tak jsme se dostali až k problému, jaké jsou vzájemné vztahy mezi stranou a třídou, mezi členy a nečleny strany v dělnické třídě.

Lenin definuje tyto vzájemné vztahy jako vztahy „*vzájemné důvěry*¹ mezi avantgardou dělnické třídy a dělnickou masou“ (viz sv. XXVI, str. 235).

Co to znamená?

To znamená, za prvé, že si strana musí bedlivě všimati hlasu mas, že musí věnovati pozornost revolučnímu instinktu mas, že musí zkoumat praxi boje mas a tím ověřovat správnost své politiky, že tedy musí nejen masy učit, nýbrž také učit se od nich.

To znamená, za druhé, že strana si musí denně získávat důvěru proletářských mas, že si musí svou politikou a svou prací získávat podporu mas, že nesmí poroučet, nýbrž především přesvědčovat, usnadňujíc masám rozpoznat na podkladě vlastních zkušeností správnost politiky strany, že tedy musí býti vůdčí silou, vůdkyní a učitelkou své třídy.

Nedbání těchto podmínek znamená porušení správných vzájemných vztahů mezi avantgardou a třídou, podkopání „vzájemné důvěry“, úpadek kázně třídní i stranické.

„Jistě, dnes už skoro každý chápe — praví Lenin — že bolševici by byli neudrželi moc nejen dva a půl roku, jak se stalo, nýbrž ani ne dva a půl měsíce, kdyby v naší straně nevládla nej přísnější, opravdu železná kázeň, kdyby *naše strana nebyla plně a obětavě podporována veškerou masou dělnické třídy*², t. j. všemi rozvážnými, poctivými a obětavými živly této třídy, ovlivňujícími a schopnými vésti nebo získávat zaostalé vrstvy“ (viz sv. XXV, str. 173).

„Diktatura proletariátu — praví Lenin dále — je úporný boj, krvavý i nekrvavý, násilný i mírný, vojenský i hospodářský, pedagogický i administrativní, proti silám a tradicím staré společnosti. Síla zvyku milionů a desetimilionů je nejstrašnější silou. Bez strany, železné a zocelené v boji, bez strany, *těšící se důvěře všech poctivých živlů této třídy*,³ bez strany, která dovede sledovati smýšlení mas a působit na ně, není možno se zdarem vésti takový boj“ (viz sv. XXV, str. 190).

123 Podtrženo mnou. J. St.

Jak získává však strana tuto důvěru a podporu třídy? Jak se tvoří železná kázeň, nezbytná pro diktaturu proletariátu, z čeho vzchází?

O tom Lenin praví:

„Čím se udržuje kázeň revoluční strany proletariátu? Čím je kontrolována? Čím je utužována? Za prvé, uvědomělostí proletářské avantgardy a její oddaností revoluci, její vytrvalostí, sebeobětavostí a hrdinstvím. Za druhé, jejím uměním spojit se, sblížit, a chcete-li, do jisté míry *splynouti s nejširší masou pracujících*¹, především proletářskou, *také však s pracující masou neproletářskou*. Za třetí, správností politického vedení, vykonávaného touto avantgardou, správností její politické strategie a taktiky, za podmínky, že nejširší masy *na podkladě vlastních zkušeností* se přesvědčily o této správnosti. Bez těchto předpokladů je nemožna kázeň v revoluční straně, opravdu schopné být stranou progresivní třídy, té třídy, která má svrhnouti buržoasii a přetvořit celou společnost. Bez těchto předpokladů se pokusy o zavedení kázně neodvratně rozplývají vniveč, ve fráze, v grotesku. Naproti tomu nemohou tyto předpoklady vzniknout rázem. Jsou vytvářeny jen dlouhým úsilím a krušnými zkušenostmi; jich vytvoření je usnadněno jedině správnou revoluční teorií, která sama o sobě není dogmatem, nýbrž se definitivně utváří jen v úzké spojitosti s praxí skutečně masového a opravdu revolučního hnutí“ (viz sv. XXV, str. 174).

A dále:

„K dosažení vítězství nad kapitalismem je zapotřebí správného vzájemného poměru mezi vedoucí, komunistickou stranou, mezi revoluční třídou, proletariátem, a mezi masou, t. j. všemi pracujícími a vykořisťovanými. Jedině komunistická strana, je-li opravdu avantgardou revoluční třídy, sdružuje-li všechny její nejlepší představitele, skládá-li se z naprosto přesvědčených a oddaných komunistů,

vychovaných a zocelených zkušenostmi úporného revolučního boje, dovede-li tato strana navázat nerozlučné spojení se svou třídou v celém jejím životě a přes tuto třídu s veškerou masou vykořisťovaných a získat plnou důvěru této třídy a této masy² — jediné taková strana je s to vésti proletariát V nejneúprosnějším, rozhodném a posledním boji proti všem silám kapitalismu.

Naproti tomu jediné za vedení takové strany je proletariát s to uplatnit veškerou sílu svého revolučního náporu, překonat nezbytnou apatii a částečně odpor nevelké menšiny kapitalismem zdemoralisované dělnické aristokracie, starých tradeunionistických a družstevních vůdců atp., a je s to rozvinouti veškerou svou sílu, která v důsledku samého hospodářského uspořádání kapitalistické společnosti je mnohem větší, než jeho podíl v počtu obyvatelstva“ (viz sv. XXV, str. 315).

1, 2 Podtrženo mnou. J. St.

Z těchto citátů vyplývá:

1. Autorita strany a železná kázeň v dělnické třídě, nezbytná pro diktaturu proletariátu, není budována na strachu nebo na „neomezených“ právech strany, nýbrž na důvěře dělnické třídy ve stranu, na podpoře strany dělnickou třídou;
2. důvěra dělnické třídy ve stranu nebývá získávána rázem a také ne násilím vůči dělnické třídě, nýbrž dlouhotrvající činností strany mezi masami, správnou politikou strany, dovedností strany přesvědčovat masy na podkladě jejich zkušeností o správnosti politiky strany, uměním strany zajistiti si podporu dělnické třídy, vésti masy dělnické třídy;
3. bez správné politiky strany, podepřené zkušenostmi boje mas, a bez důvěry dělnické třídy není a nemůže být skutečného vůdcovství strany;
4. strana a její vůdcovství, požívá-li strana důvěry třídy a je-li toto vůdcovství skutečným vůdcovstvím, nemohou být stavěny proti diktatuře proletariátu, neboť bez vůdcovství strany („diktatury“ strany), požívající důvěry dělnické třídy, není možna poněkud stabilnější diktatura proletariátu.

Bez těchto podmínek jest autorita strany a železná kázeň buď planá fráze, nebo nadutost a dobrodružnost.

Není možno klásti diktaturu proletariátu proti vůdcovství („diktatuře“) strany. Není to možné, poněvadž vůdcovství strany je hlavním v diktatuře proletariátu, máme-li na zřeteli poněkud stabilnější a dokonalejší diktaturu, a nikoli diktaturu, jakou byla na př. Pařížská komuna, která byla diktaturou neúplnou a nepevnou. Není to možné, poněvadž diktatura proletariátu a vůdcovství strany usilují, abych tak řekl, o totéž, poněvadž působí jedním směrem.

„Již pouhá formulace otázky — říká Lenin — »diktatura strany *nebo* diktatura třídy, diktatura (strana) vůdců *nebo* diktatura (strana) mas«, svědčí o zcela neuvěřitelné a bezmezné ideové motanici... Je všeobecně známo, že masy se dělí na třídy... že třídy jsou vedeny obyčejně a ponejvíce, alespoň v soudobých civilisovaných zemích, politickými stranami, že politické strany jsou zpravidla řízeny více méně stabilními skupinami nejautoritativnějších, nejvlivnějších a nejzkušenějších osob, volených na nejodpovědnější místa, osob, které se nazývají vůdci... Dospěti... tak daleko, že diktatura mas je povšechně kladena proti diktatuře vůdců, je směšný nesmysl a hloupost“ (viz sv. XXV, str. 187 a 188).

To je naprosto správné. Ale toto správné tvrzení vychází z předpokladu, že mezi avantgardou a dělnickými masami, mezi stranou a třídou jsou správné vzájemné vztahy. Vychází z předpokladu, že

vzájemné vztahy mezi avantgardou a třídou zůstanou, abych tak řekl, normální, že zůstanou v mezích „vzájemné důvěry“

Nu, a co dělat, jsou-li správné vzájemné vztahy mezi avantgardou a třídou, jsou-li vztahy „vzájemné důvěry“ mezi stranou a třídou porušeny? Co dělat, začíná-li strana sama tak či onak stavět sebe proti třídě a tím porušovat základy správných vzájemných vztahů k třídě, porušovat základy „vzájemné důvěry“? Jsou takové případy vůbec možné? Ano, jsou. Jsou možné:

1. *jestliže* strana začne budovati svou autoritu v masách nikoli na své práci a důvěře mas, nýbrž na svých „neomezených“ právech;
2. *jestliže* politika strany je zřejmě nesprávná a strana nechce revidovat a napravit svou chybu;
3. *jestliže* politika je všeobecně správná, avšak masy ji ještě nemohou pochopit, a strana nechce nebo neumí vyčkat, aby umožnila masám přesvědčiti se na podkladě vlastních zkušeností o správnosti politiky strany.

V dějinách naší strany je možno zjistit celou řadu takových případů. Rozmanité skupiny a frakce v naší straně zanikaly a mizely proto, poněvadž nedbaly některé z těchto tří podmínek a někdy, též všech těchto podmínek, vzatých dohromady.

Z toho však vyplývá, že stavět diktaturu proletariátu proti „diktatuře“ (vůdcovství) strany nemůže býti pokládáno za správné pouze v těchto případech:

1. *jestliže* se diktaturou strany vůči dělnické třídě rozumí nikoli diktatura ve vlastním slova smyslu („moc, opírající se o násilí“), nýbrž vůdcovství strany, vylučující násilí nad třídou v celku, nad její většinou, jak to právě chápe Lenin;
2. *jestliže* strana má všechny předpoklady, aby byla skutečnou vůdkyní třídy, t. j. je-li politika strany správná, vyhovuje-li tato politika zájmům třídy;
3. *Jestliže* třída, *jestliže* většina třídy schvaluje tuto politiku, chápe ji, přesvědčuje se na podkladě práce strany o správnosti této politiky, důvěřuje straně a podporuje ji.

Nedbání těchto podmínek vyvolává nevyhnutelně konflikt mezi stranou a třídou, roztržku mezi nimi, jich postavení se proti sobě.

Je možno třídě vnutit vůdcovství strany násilím? Ne, to není možno. V žádném případě není možno, aby takové vůdcovství bylo poněkud trvalejší. Strana, chce-li zůstat stranou proletariátu, musí si uvědomit, že je především a hlavně vůdčí silou, vůdkyní a učitelkou dělnické třídy. Nesmíme zapomínati, co o této věci řekl Lenin v brožuře „Stát a revoluce“:

„Marxismus, tím že vychovává dělnickou stranu, vychovává avantgardu proletariátu, která je s to převzít moc a vésti všechen lid k socialismu, řídit a organisovati nový řád, býti *učitelkou, vůdčí silou a vůdkyní*¹ všech pracujících a vykořisťovaných při budování jejich společenského života bez buržoasie a proti buržoasii“ (viz sv. XXI, str. 386). ;

Je možno se domnívati, že strana je skutečnou vůdkyní třídy, je-li její politika nesprávná, dostává-li se její politika do rozporu se zájmy třídy? Ovšem že nikoliv. V takových případech strana, chce-li zůstat vůdkyní, musí zrevidovat svou politiku, musí svou politiku pozměnit, musí doznati svou chybu a napravit ji. K potvrzení správnosti tohoto tvrzení by bylo možno odvolati se třeba na takový úsek z dějin naší strany, jakým bylo období zrušení povinnosti odvádět všechny přebytky zemědělské produkce, kdy dělnické a rolnické masy byly s naší politikou zřejmě nespokojeny a kdy.

se strana rozhodla, otevřeně a poctivě rozhodla tuto politiku zrevidovat. Tehdy na X. sjezdu o zrušení povinnosti odváděti všechny přebytky zemědělské produkce a zavedení nové hospodářské politiky Lenin pravil:

„Nesmíme se snažit cokoliv zatajovat, nýbrž musíme říci přímo, že rolnictvo je formou vztahů, která se mezi ním a námi ustálila, nespokojeno, že si této formy vztahů nepřije a nadále tak existovat nebude. To je nesporné. Tato vůle rolnictva se projevila jasně. Je to vůle ohromných mas pracujících obyvatelstva. S tím musíme počítat a jsme dosti střízlivými politiky, abychom řekli přímo: *zrevidujeme svou politiku vůči rolnictvu*“² (viz sv. XXVI, strana 238).

1, 2 Podtrženo mnou. J. St.

Možno-li se domnívati, že strana se má chopiti iniciativy a vůdcovství při organisování rozhodujících akcí mas jediné proto, že její politika je všeobecně správná, jestliže se této politice ještě, nedostává důvěry a podpory třídy v důsledku, řekněme, její politické nevyspělosti, jestliže se straně ještě nepodařilo přesvědčiti třídu o správnosti své politiky, poněvadž, řekněme, události nejsou ještě zralé? Nikoli, není možno. V takových případech strana, chce-li být skutečnou vůdkyní, musí umět vyčkat, musí přesvědčovat masy o správnosti své politiky, musí pomoci masám, aby se na podkladě vlastních zkušeností přesvědčily o správnosti této politiky.

„Nemá-li revoluční strana — praví Lenin — většinu v předních řadách revolučních tříd a v zemi, nemůže být řeči o povstání“ (viz sv. XXI, str. 282).

„Nezmění-li se názory většiny dělnické třídy, je revoluce nemožná, a této změny názorů bude dosaženo na podkladě politických zkušeností mas“ (viz sv. XXV, str. 221). ;

„Proletářská avantgarda je ideově získána. To je hlavní. Bez toho není možno učiniti ani první krok k vítězství. Avšak od toho je k vítězství ještě dosti daleko. Zvítěziti s pouhou avantgardou možné není. Vrhnutí do rozhodného boje jen pouhou avantgardu, dokud celá třída, dokud široké masy buď avantgardu přímo nepodporují, nebo alespoň nezachovávají blahovolnou neutralitu vůči ní a mohou ještě podporovat jejího nepřítele, bylo by nejen hloupostí, : nýbrž i zločinem. Aby však opravdu celá třída, opravdu široké masy pracujících a kapitálem ujařmených dospěly k takové posici, k tomu nepostačuje pouhá propaganda a pouhá agitace. K tomu je zapotřebí vlastních politických zkušeností těchto mas.“ (viz tamtéž, str. 228).

Je známo, že si naše strana právě tak počínala také v období od Leninových dubnových thesů do Říjnového povstání roku 1917. A právě proto, poněvadž za povstání zvítězila, jednala podle těchto Leninových pokynů.

Takové jsou v základě předpoklady správných vzájemných vztahů mezi avantgardou a třídou.

Co znamená vésti, je-li politika strany správná a nejsou-li porušovány správné vztahy mezi avantgardou a třídou?

Vésti za takových okolností znamená uměti přesvědčovat masy o správnosti politiky strany, razit a uskutečňovat hesla, která přivádějí masy na posice strany a usnadňují jim přesvědčiti se nypodkladě vlastních zkušeností o správnosti politiky strany, povzňášeti masy na úroveň uvědomění strany a zajišťovati si takto podporu mas, jejich odhodlanost k rozhodujícímu boji.

Proto je metoda přesvědčování hlavní metodou, jak strana vede třídu.

„Kdybychom nyní v Rusku — praví Lenin — po dva a půl roce nevídaných vítězství nad buržoasií Ruska a Dohody, stanovili jako podmínku pro vstup do odborů „vyslovení se pro diktaturu“, udělali bychom hloupost, podkopali bychom svůj vliv na masy a pomohli menševikům. Neboť celý úkol komunistů záleží v tom, aby dovedli přesvědčit zaostalé, pracovat mezi nimi a nikoli se od nich oddělovat vymudrovanými, dětinsky „levými“ hesly“ (viz sv. XXV, str. 197).

To ovšem neznamená, že strana musí přesvědčiti všechny dělníky do jednoho, že teprve potom je možno přikročiti k akcím, že teprve potom je možno zahájit akce. Naprosto ne. To jenom znamená, že strana, dříve než přikročí k rozhodujícím politickým akcím, musí si dlouhou revoluční činností zajistit podporu většiny dělnických mas, alespoň blahovolnou neutralitu většiny třídy.

Jinak by leninská poučka, že získání většiny dělnické třídy pro politiku strany je nezbytným předpokladem vítězné revoluce, neměla vůbec smysl.

Nu, a co dělat s menšinou, nesouhlasí-li, nechce-li se dobrovolně podříditi vůli většiny? Může strana, má strana, těší-li se důvěře většiny, přinutit menšinu, aby se podřídila vůli většiny? Ano, může a musí. Vůdcovství je zajišťováno metodou přesvědčování mas jako hlavní metodou, kterou strana působí na masy. To však nevylučuje, nýbrž předpokládá donucení, je-li toto donucení založeno na důvěře a podpoře strany většinou dělnické třídy, používá-li se ho vůči menšině poté, když byla přesvědčena většina. Vzpomeňte si na spory v naší straně o této věci, které byly vedeny za odborové diskuse. V čem tkvěla tehdy chyba oposice, chyba představenstva svazu dopravních dělníků? Snad v tom, že oposice pokládala tenkrát donucení za možné? Nikoli, ne v tom. Chyba oposice tkvěla tehdy v tom, že přes to, že nebyla s to přesvědčiti většinu o správnosti svého stanoviska, přestože pozbyla důvěry většiny, začala používat donucování, začala naléhati na „protřásání“ lidí, požívajících důvěry většiny.

Lenin tehdy v projevu o odborových organizacích na X. sjezdu strany pravil:

„Aby bylo dosaženo správného vzájemného poměru, vzájemné důvěry mezi avantgardou dělnické třídy a dělnickou masou, bylo třeba, jestliže se představenstvo svazu dopravních dělníků dopustilo chyby ... bylo třeba tuto chybu napravit. Když však lidé tuto chybu začnou hájit, stává se to zdrojem politického nebezpečí. Kdybychom z nálad, které zde vyjadřuje Kutuzov, nevyvodili důsledky a neučinili všechno, co je vůbec možné ve smyslu demokracie, dospěli bychom k politickému bankrotu. *Především musíme přesvědčit a potom donutit. Musíme stůj co stůj napřed přesvědčit a pak donutit.*¹ Nedovedli jsme přesvědčit široké masy a narušili jsme správný vzájemný poměr mezi avantgardou a masami“ (viz sv. XXVI, str. 235).

1 Podtrženo mnou. J. St.

Totéž říká Lenin v brožurě „O odborech“:

„Správně a s úspěchem jsme používali donucení tehdy, když jsme je předem dovedli podložit přesvědčováním“ (viz tamtéž, str. 74).

A to je naprosto správné. Neboť jinak není možné žádné vedení. Neboť jen takto je možno zajistiti akční jednotu ve straně, jde-li o stranu, akční jednotu třídy, jde-li o třídu v celku. Jinak dochází k rozkolům, rozháranosti, rozkladu v řadách dělnické třídy.

Takové jsou, všeobecně vzato, základy správného vedení strany.

Každé jiné pojetí vedení je syndikalismus, anarchismus, byrokratismus, cokoli, jenom ne bolševismus, jenom ne leninismus.

Není možno klásti diktaturu proletariátu proti vůdcovství („diktatuře“) strany, jsou-li správné vzájemné vztahy mezi stranou a dělnickou třídou, mezi avantgardou a dělnickými masami. Z toho však vyplývá, že tím méně je přípustné ztotožňovati stranu s dělnickou třídou, vůdcovství („diktaturu“) strany s diktaturou dělnické třídy. Na tom podkladě, že „diktaturu“ strany není možno klásti proti diktatuře proletariátu, dospěl Sorin k nesprávnému závěru, že „diktatura proletariátu je diktaturou naší strany“. Avšak Lenin netvrdí jen, že je nepřipustné klásti takto oba pojmy proti sobě, tvrdí také, že je nepřipustné klásti „diktaturu mas proti diktatuře vůdců“. Nebude snad na tomto podkladě záhodno ztotožniti diktaturu vůdců s diktaturou proletariátu? Kdybychom takto usuzovali, musili bychom říci, že „diktatura proletariátu je diktaturou našich vůdců“. A přece k této hlouposti vede vlastně politika ztotožňování „diktatury“ strany s diktaturou proletariátu...

Jak je tomu v této věci u Zinověva?

Zinověv zastává v podstatě totéž stanovisko ztotožňování „diktatury“ strany s diktaturou proletariátu, jako Sorin; avšak s tím rozdílem, že Sorin se vyslovuje příměji a jasněji, kdežto Zinověv „se kroutí“. Kdo se chce o tom přesvědčiti, nechť si přečte ze Zinověvovy knihy „Leninismus“ třebas toto místo:

„Co je — praví Zinověv — řád, který existuje v Sovětském svazu, s hlediska svého třídního obsahu? Je to diktatura proletariátu. Jaká je přímá pružina moci v SSSR? Kdo vykonává moc dělnické třídy? Komunistická strana! V tomto smyslu je *u nás*¹ diktatura strany. Jaká je právní forma moci v SSSR? Jaký je nový typ státního řádu, vytvořený Říjnovou revolucí? Je to sovětský systém. Jedno druhému naprosto neodporuje.“

1 Podtrženo mnou. J. St.

Je sice pravda, že jedno druhému neodporuje, jestliže rozumíme diktaturou strany vůči dělnické třídě vůdcovství strany. Jak je však možno udělati na tomto podkladě znaménko rovnosti mezi diktaturou proletariátu a „diktaturou“ strany, mezi sovětským systémem a „diktaturou“ strany? Lenin ztotožňoval systém sovětů s diktaturou proletariátu a měl pravdu, neboť sověty, naše sověty, jsou organizací, seskupující pracující masy kolem proletariátu za vůdcovství strany. Ale kdy, kde a v kterém díle dělал Lenin znaménko rovnosti mezi „diktaturou“ strany a diktaturou proletariátu, mezi „diktaturou“ strany a systémem sovětů, jak nyní činí Zinověv? Diktatuře proletariátu neodporuje nejen vůdcovství („diktatura““) strany, nýbrž ani vůdcovství („diktatura“) vůdců. Nebude snad na tomto podkladě záhodno prohlásit, že naše země je zemí diktatury proletariátu, to znamená zemí diktatury strany, čo znamená zemí diktatury vůdců? A přece právě k této hlouposti vede „zásada“ ztotožňování „diktatury“ strany s diktaturou proletariátu, záludně a nesměle uplatňovaná Zinověvem.

V četných Leninových dílech se mi podařilo zjistiti jen pět případů, kde se Lenin letmo dotýká problému diktatury strany.

Prvním případem je polemika proti eserům a menševikům, kde Lenin praví:

„Když nám předhazují diktaturu jedné strany a navrhuji, jak jste slyšeli, jednotnou socialistickou frontu, odpovídáme: „Ano, diktatura jedné strany! Jsme pro ni a nemůžeme od ní ustoupit, poněvadž je to strana, která si během desetiletí vydobyla postavení avantgardy veškerého továrního a průmyslového proletariátu““ (viz sv. XXIV, str. 423).

Druhým případem je „Dopis dělníkům a rolníkům k vítězství nad Kolčákem““, kde Lenin praví:

„Rolníky straší (zejména menševici a eseři, všichni, dokonce i „leví“ mezi nimi) strašákem „diktatury jedné strany“, strany bolševiků-komunistů. Na Kolčakovově příkladu se rolníci naučili nebát se strašáků. Buď diktatura (t. j. železná moc) statkářů a kapitalistů, nebo diktatura dělnické třídy“ (viz sv. XXIV, str. 436).

Třetím případem je Leninův projev na II. kongresu Kominterny v polemice proti Tannerovi. Tento projev jsem citoval výše.

Čtvrtým případem je několik řádek v brožuře „Dětská nemoc“.

Příslušné citáty jsem již uvedl.

A pátým případem je náčrtek schematu o diktatuře proletariátu, uveřejněný v III. „Leninském sborníku“, kde je podtitulek „Diktatura jedné strany“ (viz „Leninský sborník“ III, str. 497).

Je třeba poznamenat, že ve dvou případech z pěti, v posledním a v druhém, dává Lenin slova „diktatura jedné strany“ do uvozovek, čímž zřejmě zdůrazňuje nepřesný, přenesený smysl této formule.

Je třeba dále poznamenat, že ve všech těchto případech rozumí Lenin „diktaturou strany“ vůči dělnické třídě nikoli diktaturu v pravém slova smyslu („moc, opírající se o násilí“), nýbrž vůdcovství strany.

Je příznačné, že ani v jedné z jeho prací, základních i druhořadých, kde Lenin pojednává nebo se prostě zmiňuje o diktatuře proletariátu a roli strany v systému diktatury proletariátu, není ani náznak, že „diktatura proletariátu je diktaturou naší strany“ Naopak, každá stránka, každá řádka v těchto spisech se přímo hlasitě vzpírá této formuli (viz spis „Stát a revoluce“, „Proletářská revoluce a renegát Kautský“, „Dětská nemoc“ atd.).

Ještě příznačnější je, že v thesích II. kongresu Kominterny o roli politické strany, vypracovaných za přímého Leninova vedení, kterých se Lenin ve svých projevech vícekrát dovolával jako vzoru správné formulace role a úkolů strany, nenajdeme ani jedno, doslova ani jedno slovo o diktatuře strany.

O čem to vše svědčí?

O tom,

a) že Lenin nepokládal formuli „diktatura strany“ za bezvadnou, přesnou a proto jí používá ve svých pracích krajně zřídka a dává ji někdy do uvozovek;

b) v několika málo případech, kdy Lenin byl nucen v polemice proti odpůrcům mluvit o diktatuře strany, mluvil obyčejně o „diktatuře jedné strany“, t. j. o tom, že naše strana drží moc samojediná, že nesdílí vládu s jinými stranami, a při tom vždy vysvětloval, že diktaturou strany vůči dělnické třídě je nutno rozumět vůdcovství strany, její vůdčí roli;

c) ve všech případech, kdy Lenin pokládal za nutné vědecky definovat roli strany v systému diktatury proletariátu, mluvil výhradně o vůdčí úloze strany vůči dělnické třídě (a takových případů je na tisíce);

d) právě proto Lenina „nenapadlo“, aby pojal do hlavní resoluce o roli strany — mám na zřeteli resoluci II. kongresu Kominterny — formuli „diktatura strany“;

e) s hlediska leninismu nejsou v právu a jsou politicky krátkozrací soudruzi, kteří ztotožňují nebo se pokoušejí ztotožnit „diktaturu“ strany a tedy i „diktaturu vůdců“ s diktaturou proletariátu, neboť tím nedbají podmínek správného vzájemného poměru mezi avantgardou a třídou.

Nemluvím již o tom, že formule „diktatura strany“, použitá bez uvedených už výhrad, může vyvolat celou řadu nebezpečí a politických závad v naší praktické práci. Touto formulí, je-li použita bez výhrad, jako by bylo našeptáváno:

a) bezpartijním masám: neopovažujte se odporovat, neopovažujte se přemýšlet, strana přece může všechno, máme přece diktaturu strany;

b) kádrům strany: jedněte směleji, zesilte nátlak, není nutno nezbytně si všímat hlasu bezpartijních mas — máme diktaturu strany;

c) vůdcům strany: je možno si dovoliti přepych jisté domýšlivosti, je možno snad se stát dokonce trošičku ješitným, máme přece diktaturu strany a „tudíž“ — i diktaturu vůdců.

Je účelné připomenouti tato nebezpečí právě nyní, v době vzestupu politické aktivity mas, kdy odhodlání strany všímat si bedlivě hlasu mas je pro nás zvlášť cenné, kdy pozornost k požadavkům mas je hlavním příkazem naší strany, kdy se od strany požaduje zvláštní obezřetnost a zvláštní pružnost v politice, kdy nebezpečí zpyšnění je jedno z nejvážnějších nebezpečí, hrožících straně, pokud jde o správné vedení mas.

Není možno nevzpomenouti zlatých Leninových slov, která pronesl na XI. sjezdu naší strany:

„V lidových masách jsme (komunisté — J. St.) přece jen pouhá kapka v moři a můžeme vládnouti jedině tehdy, budeme-li správně vyjadřovat to, co si lid myslí. Jinak komunistická strana nepovede proletariát a proletariát nepovede masy, a celá mašinerie se rozpadne“ (viz sv. XXVII, str. 256).

„Správně vyjadřovati to, co si lid myslí“ — právě to je nezbytný předpoklad, který zajišťuje straně čestnou roli hlavní vůdčí síly v systému diktatury proletariátu.

VI

Otázka vítězství socialismu v jedné zemi

V brožurě „O základech leninismu“ (duben 1924, první vydání) jsou dvě formulace otázky vítězství socialismu v jedné zemi. Prvá formulace praví:

„Dříve bylo vítězství revoluce v jedné zemi pokládáno za nemožné, neboť se předpokládalo, že k vítězství nad buržoasií je třeba společné akce proletářů všech pokročilých zemí, nebo v každém případě většiny takových zemí. Nyní se již toto hledisko nesrovnává se skutečností. Nyní je třeba vycházeti z možnosti takového vítězství, neboť nerovnoměrný, ve skocích probíhající vývoj různých kapitalistických zemí za imperialismu, rozvoj katastrofálních rozporů uvnitř imperialismu, vedoucích k neodvratným válkám, vzrůstání se revolučního hnutí ve všech zemích na světě — to všechno vede nejen k možnosti, nýbrž i k nezbytnosti vítězství proletariátu v jednotlivých zemích“ (viz „O základech leninismu“).

Tato poučka je naprosto správná a nevyžaduje komentářů.

Je namířena proti theorii sociálních demokratů, kteří pokládají vydobytí moci proletariátem v jedné zemi bez současné vítězné revoluce v jiných zemích za utopii.

Ale v brožurě „O základech leninismu“ je ještě druhá formulace. Praví se tam¹:

„Avšak svrhnouti moc buržoasie a nastoliti moc proletariátu v jedné zemi neznamená ještě zajistiti úplné vítězství socialismu. Hlavní úkol socialismu zorganizování socialistické výroby — máme ještě před sebou. Je možno vyřešiti tento úkol, je možno dosáhnouti definitivního vítězství socialismu V jedné zemi bez společného úsilí proletářů několika pokročilých zemí ? Ne, není možno. K svržení buržoasie postačuje úsilí jedné země, to nám potvrzují dějiny naší revoluce. K definitivnímu vítězství socialismu, k zorganizování socialistické výroby, úsilí jedné země, zejména takové rolnické země, jako je Rusko, již nepostačuje, k tomu je třeba úsilí proletářů několika pokročilých zemí“ (viz „O základech leninismu“, první vydání).

1 Jde o první vydání.

Tato druhá formulace byla namířena proti tvrzení kritiků leninismu, proti trockistům, kteří prohlašovali, že se diktatura proletariátu v jedné zemi, nebude-li dosaženo vítězství v jiných zemích, nemůže „udržet proti konservativní Evropě“.

Potud — avšak jen potud — tehdy (v dubnu 1924) tato formulace postačovala a přinesla beze sporu jistý užitek.

Ale později, když nesprávnost kritiky leninismu po této stránce byla již ve straně dokázána a když se dostala na denní pořad nová otázka, otázka možnosti vybudování úplné socialistické společnosti silami naší země, bez pomoci zvenčí, druhá formulace již zřejmě nepostačovala a byla proto nesprávná.

V čem tkví nedostatek této formulace?

Její nedostatek tkví v tom, že slučuje v jedno dvě různé otázky: otázku, zda je možno vybudovati socialismus silami jedné země, na což musí býti dána kladná odpověď, a otázku, může-li se pokládat země s diktaturou proletariátu za plně zajištěnou před intervencí a tedy před obnovou starých řádů bez vítězné revoluce v několika jiných zemích, na což musí býti dána odpověď záporná. Nemluvím již o tom, že tato formulace může dát podnět k domněnce, že zorganizovat socialistickou společnost silami jedné země je nemožné, což je ovšem nesprávné.

Proto jsem v brožurě „Říjnová revoluce a taktika ruských komunistů“ (prosinec 1924) pozměnil a opravil tuto formulaci, t. j. rozdělil jsem tuto otázku na otázky dvě, na otázku úplného zajištění před obnovou buržoasního řádu a na otázku možnosti vybudovati úplnou socialistickou společnost v jedné zemi. Toho bylo docíleno předně pojetím „úplného vítězství socialismu“ jako „úplného zajištění před obnovou starého řádu“, kteréhožto zajištění je možno dosáhnout jen „společným úsilím proletářů několika zemí“, a za druhé, vyslovením — na podkladě Leninovy brožury „O družstevnictví“ — nesporné pravdy, že máme všecko, čeho je třeba k vybudování úplné socialistické společnosti (viz „Říjnová revoluce a taktika ruských komunistů“)¹.

1 Touto novou formulací otázky byla potom v dalších vydáních brožury „O základech leninismu“ nahrazena stará její formulace.

Toto nové pojetí otázky se stalo také základem známé resoluce XIV. konference strany „O úkolech Kominterny a komunistické strany (bolševiků) Ruska“, v které otázka vítězství socialismu v jedné zemi je zkoumána ve spojitosti se stabilisací kapitalismu (duben 1925) a v které vybudování socialismu silami naší země je pokládáno za možné a nezbytné.

Tato nová formulace se stala pak základem mé brožury „K výsledkům zasedání XIV. konference strany“, vydané hned po XIV. konferenci strany, v květnu 1925.

O tom, jak je třeba chápat otázku vítězství socialismu v jedné zemi, se v této brožuře praví:

„Naše země vykazuje dvě skupiny rozporů. Jedna skupina rozporů jsou rozpory vnitřní, rozpory mezi proletariátem a rolnictvem (jde zde o vybudování socialismu v jedné zemi — J. St.). Druhou skupinou rozporů jsou rozpory vnější, rozpory mezi naší zemí, jako zemí socialismu a mezi všemi ostatními zeměmi jako zeměmi kapitalismu (jde zde o definitivní vítězství socialismu J. St.)“...

„Kdo směřuje první skupinu rozporů, které možno úplně překonat úsilím jedné země, s druhou skupinou rozporů, které vyžadují k svému rozřešení úsilí proletářů několika zemí, dopouští se velmi hrubé chyby proti leninismu, je buď popleta nebo nenapravitelný oportunista“ (viz „K výsledkům zasedání XIV. konference strany“).

O otázce vítězství socialismu v naší zemi se v brožuře praví:

„Můžeme vybudovati socialismus a budeme jej budovati ruku v ruce s rolnictvem, za vedení dělnické třídy“ ... neboť „za diktatury proletariátu máme... všechny předpoklady, nezbytné k tomu, abychom vybudovali úplnou socialistickou společnost, překonávající všechny vnitřní nesnáze, neboť můžeme a musíme je překonat svými vlastními silami“ (viz tamtéž).

Naopak o otázce definitivního vítězství socialismu se tam praví:

„Definitivní vítězství socialismu je úplné zajištění před pokusy o intervenci a tedy také o restauraci, neboť k poněkud vážnějšímu pokusu o restauraci může dojít jen za vážné podpory zvenčí, jen za podpory mezinárodního kapitálu. Proto podpora naší revoluce dělníky všech zemí, tím spíše pak vítězství těchto dělníků třeba jen v několika zemích je nevyhnutelnou podmínkou úplného zajištění první vítězné země před pokusy o intervenci a restauraci, nezbytnou podmínkou definitivního vítězství socialismu“ (viz tamtéž).

Zdá se, že je to jasné.

Je známo, že v stejném smyslu je tato otázka vykládána v mé brožuře „Otázky a odpovědi“ (červen 1925) a v politické zprávě Ústředního výboru na XIV. sjezdu Všesvazové komunistické strany (bolševiků) (prosinec 1925).

Taková jsou fakta.

Tato fakta jsou známa, myslím, každému, tedy i Zinověvovi.

Pokládá-li nyní, téměř dvě léta po ideovém boji ve straně a po resoluci schválené na XIV. konferenci strany (duben 1925), Zinověv za možné, aby v závěrečné řeči na XIV. sjezdu strany (prosinec 1925) vytáhl starou, naprosto neuspokojivou formuli ze Stalinovy brožury, napsané v dubnu 1924, jako základ pro řešení už vyřešené otázky vítězství socialismu v jedné zemi — svědčí tento zvláštní Zinověvův mrav jedině o tom, že má v této otázce dočista všecko popleteno. Táhnouti stranu zpět, když už postoupila ku předu, přecházet mlčením resoluci XIV. konference strany, když byla schválena plnem Ústředního výboru, znamená uvíznouti beznadějně v rozporech, nevěřiti v dílo výstavby socialismu, sejíti s Leninovy cesty a přiznati svou vlastní porážku.

Co je možnost vítězství socialismu v jedné zemi?

Je to možnost vyřešit rozpory mezi proletariátem a rolnictvem vnitřními silami naší země, možnost, aby proletariát uchopil moc a využil jí k vybudování úplné socialistické společnosti v naší zemi, za sympatií a podpory proletářů jiných zemí, avšak bez předběžného vítězství proletářské revoluce v jiných zemích.

Bez takové možnosti je budování socialismu budováním bez perspektivy, budováním bez přesvědčení, že socialismus bude vybudován. Není možno budovati socialismus bez přesvědčení, že je možné jej vybudovati, bez přesvědčení, že technická zaostalost naší země není nepřekonatelnou překážkou vybudování úplné socialistické společnosti. Zamítat takovou možnost znamená nevěřit ve zdar výstavby socialismu, odpadnout od leninismu.

Co je nemožnost úplného, definitivního vítězství socialismu v jedné zemi bez vítězství revoluce v jiných zemích?

Je to nemožnost úplného zajištění před intervencí a tedy také před obnovou buržoasního řádu, bez vítězství revoluce alespoň v několika zemích. Zamítat tuto nespornou poučku znamená odpadnout od internacionalismu, odpadnout od leninismu.

„Žijeme — říká Lenin — nejen ve státě, nýbrž i v systému států, a trvání sovětské republiky vedle imperialistických států je na dlouho nemožné. Konec konců buď jedno nebo druhé zvítězí. A pokud tento konec nenastane, je řada nejstrašnějších srážek mezi sovětskou republikou a buržoasními státy neodvratná. To znamená, že vládnoucí třída, proletariát, chce-li jen a bude-li vládnout, musí to dokázat také svou vojenskou organizací“ (sv. XXIV, str. 122).

„Máme před sebou — praví Lenin na jiném místě — krajně nestálou, přece však nepochybnou, nespornou určitou rovnováhu. Je-li to na dlouho, nevím a mám za to, že to není možno vědět. A proto je nutno, abychom byli krajně ostražití, Prvním příkazem naší politiky, prvním poučením, vyplývajícím z našeho vládnutí za rok, poučením, které si musí uvědomit všichni dělníci a rolníci, je býti na stráži, pamatovati, že jsme obklopeni lidmi, třídami a vládami, které otevřeně projevují vůči nám obrovskou nenávisť. Je nutno míti na paměti, že nebezpečí přepadení naší země visí vždy na vlásku“ (sv. XXVII, str. 117).

Zdá se, že je to jasné.

Jak je tomu u Zinověva s otázkou vítězství socialismu v jedné zemi?

Poslyšte:

„Definitivním vítězstvím socialismu je nutno rozumět alespoň: 1. úplné odstranění tříd, a tedy 2. zrušení diktatury jedné třídy, v tomto případě diktatury proletariátu“ ... „Abychom si ještě přesněji ujasnili — praví dále Zinověv jak se má věc u nás v Sovětském svazu roku 1925, je třeba rozlišovati dvě věci: 1. zajištěnou možnost budovati socialismus — takovou možnost budovati socialismus lze si pochopitelně plně představit také v rámci jedné země, 2. definitivní vybudování a upevnění socialismu, t. j. uskutečnění socialistického řádu, socialistické společnosti.“

Co to vše může znamenat?

To, že Zinověv definitivním vítězstvím socialismu v jedné zemi rozumí nikoli zajištění před intervencí a restaurací, nýbrž možnost vybudovati socialistickou společnost. Vítězstvím socialismu v jedné zemi rozumí Zinověv takové budování socialismu, které nemůže a nemá vésti k vybudování socialismu. Budování nazdařbůh, bez perspektivy, budování socialismu za nemožnosti vybudovati socialistickou společnost — takové je Zinověvovo stanovisko.

Budovati socialismus, ačkoli je nemožné jej vybudovat, stavět, ačkoli víš, že nepostavíš — k takovým nesrovnalostem dospěl Zinověv.

To je přece zesměšnění otázky a ne její řešení!

A ještě jedno místo ze Zinověvy závěrečné řeči na XIV. sjezdu strany:

„Pohleďte, k čemu až dospěl na př. soudruh Jakovlev na poslední stranické konferenci kurské gubernie. „Můžeme v jedné zemi — táže se — jsouce obklíčeni se všech stran kapitalistickými nepřáteli, můžeme za takových okolností vybudovati v jedné zemi socialismus?“ A odpovídá: „Na základě všeho toho, co bylo řečeno, jsme oprávněni říci, že nejen budujeme socialismus, nýbrž že tento socialismus vybudujeme přesto, že jsme prozatím sami, že jsme prozatím jedinou sovětskou zemí na světě, jediným sovětským státem“, („Kurskaja Pravda“ č. 279 z 8. prosince 1925). Cožpak tohle je leninské pojetí otázky, cožpak z toho nevane duch nacionální omezenosti?“¹

Podle Zinověva je to tedy tak, že uznávati možnost vybudování socialismu v jedné zemi znamená postavit se na stanovisko nacionální omezenosti, kdežto zamítati takovou možnost znamená postavit se na stanovisko internacionalismu.

Je-li to však správné, má vůbec smysl bojovati za vítězství nad kapitalistickými živly našeho hospodářství? Nevyplyvá z toho, že takové vítězství je nemožné?

Kapitulace před kapitalistickými živly našeho hospodářství k tomu vede vnitřní logika Zinověvy argumentace.

A tuto nesrovnalost, která nemá nic společného s leninismem, servíruje nám Zinověv jako „internationalismus“, jako „stoprocentní leninismus“!

Tvrdím, že v nejdůležitější otázce budování socialismu Zinověv odpadá od leninismu, přechází na stanovisko menševika Suchanova.

Obraťme se k Leninovi. O vítězství socialismu v jedné zemi již před Říjnovou revolucí, v srpnu 1915 pravil:

„Nerovnoměrnost hospodářského a politického vývoje je absolutním zákonem kapitalismu. Z toho vyplývá, že je možné vítězství socialismu nejdříve v několika málo zemích nebo dokonce v jedné, odděleně vzaté kapitalistické zemi. Vítězný proletariát této země po vyvlastnění kapitalistů a zorganizování socialistické výroby ve své zemi!, se postaví proti ostatnímu, kapitalistickému světu, získává na svou stranu utiskované třídy jiných zemí, rozněcuje v nich povstání proti kapitalistům a vystupuje v případě nutnosti dokonce brannou mocí proti vykořisťovatelským třídám a jejich státům“ (viz sv. XVIII, str. 232—233).

Co znamenají podtržená Leninova slova: „po zorganizování socialistické výroby ve své zemi“? Znamenají, že proletariát vítězné země může a musí zorganizovati po uchopení moci ve své zemi socialistickou výrobu. A co znamená „zorganizovati socialistickou výrobu“? To znamená vybudovati socialistickou společnost. Není třeba dokazovati, že toto jasné a určité Leninovo tvrzení nevyžaduje dalších komentářů. Jinak by Leninovy výzvy v říjnu 1917, aby proletariát převzal moc, byly nepochopitelné.

Vidíte, že se toto jasné Leninovo tvrzení liší jako noc a den od zmateného a protileninského Zinověva „tvrzení“, podle kterého můžeme budovati socialismus „v rámci jedné země“, ač je nemožné jej vybudovat.

To řekl Lenin roku 1915, dříve než proletariát uchopil moc. Snad se však jeho názory po zkušenostech s dobytím moci po roku 1917 změnily? Nahlédněme do Leninovy brožury „O družstevnictví“, napsané roku 1923:

„A vskutku — praví Lenin — všechny důležité výrobní prostředky v držení státu, státní moc v rukou proletariátu, svazek tohoto proletariátu s mnohamilionovými masami drobných a nejdrobnějších rolníků, zajištění vůdčí role tohoto proletariátu mezi rolnictvem atd. — cožpak to není všecko, čeho je třeba, aby z družstevního hnutí, z pouhého družstevního hnutí, na které jsme dříve pohlíželi svrchu jako na kramářské a na které máme právo v jistém ohledu stejně pohlížet i nyní za nové hospodářské politiky, cožpak to není vskutku všecko, čeho je třeba k vybudování úplné socialistické společnosti? Teď ještě není vybudování socialistické společnosti, je to však všecko, čeho je třeba a co postačuje k tomuto vybudování“¹ (viz sv. XXVII, str. 392).

1 Podtrženo mnou. J. St.

Jinými slovy: můžeme a musíme vybudovati úplnou socialistickou společnost, neboť máme k dispozici všecko, čeho je třeba a co postačuje k tomuto budování.

Zdá se, že je těžko vyjádřit se jasněji.

Srovnejte tuto klasickou Leninovu poučku s protileninským Zinověvovým výpadem proti Jakovlevovi a pochopíte, že Jakovlev jenom opakoval Lenina slova o možnosti vybudování socialismu v jedné zemi, kdežto Zinověv, polemizuje proti této poučce a kaceřuje Jakovleva, opustil Lenina a přešel na stanovisko menševika Suchanova, na stanovisko, že vybudování socialismu v naší zemi je nemožné pro její technickou zaostalost.

Není jen známo, proč jsme vlastně v říjnu 1917 přejímali moc, jestliže jsme neměli v úmyslu vybudovat socialismus.

Nebylo třeba ujímati se moci v říjnu 1917 — k takovému závěru vede vnitřní logika Zinověvovy argumentace.

Tvrdím dále, že Zinověv ve velmi důležité otázce vítězství socialismu vytáhl do boje proti určitým usnesením naší strany, obsaženým v známé resoluci XIV, konference strany „O úkolech Kominterny a komunistické strany (bolševiků) Ruska v souvislosti s rozšířeným plnem Výkonného výboru Komunistické Internacionály“.

Nahlédněme do této resoluce. O vítězství socialismu v jedné zemi se tam praví:

„Existence dvou přímo protichůdných společenských systémů vyvolává ustavičné nebezpečí kapitalistické blokády, jiných forem hospodářského nátlaku, ozbrojené intervence a restaurace. Jediným zajištěním definitivního vítězství socialismu, t. j. zajištěním před restaurací* je tudíž vítězná socialistická revoluce v několika zemích...“ „„Leninismus učí, že definitivní vítězství socialismu ve smyslu úplného zajištění před obnovou“ buržoasních poměrů je možné jen v mezinárodním měřítku ..“ „Z toho naprosto nevyplývá,“ že není možno vybudovat úplnou socialistickou společnost“ v takové zaostalé zemi, jako je Rusko, bez „státní pomoci“ (Trockij) zemí technicko-hospodářsky vyspělejších“ (viz resoluci).

Vidíte, že resoluce pojímá definitivní vítězství socialismu jako zajištění před intervencí a restaurací — v úplném protikladu se Zinověvovým pojetím v jeho knize „Leninismus“.

125456 Podtrženo mnou. J. St.

Vidíte, že se v resoluci praví, že je možno vybudovati úplnou socialistickou společnost v tak zaostalé zemi jako je Rusko bez „státní pomoci“ technicko-hospodářsky vyspělejších zemí — v

úplném protikladu s opačným Zinověvým tvrzením v jeho výpadu proti Jakovlevovi v závěrečném slově na XIV. sjezdu strany.

Jak to nazvati, ne-li bojem Zinověva proti resoluci XIV. konference strany?

Ovšem, resoluce strany nejsou vždy bezvadné. Stává se, že v resolucích strany jsou chyby. Všeobecně řečeno, lze připustit, že resoluce XIV. konference strany obsahuje rovněž některé chyby.

Možná, že Zinověv pokládá tuto resoluci za chybnou. Ale pak necht' to řekne jasně a přímo, jak se sluší na bolševika. Avšak Zinověv to z jakýchsi důvodů nečiní. Zvolil raději jinou cestu, cestu zákeřných útoků proti resoluci XIV. konference strany, při čemž o této resoluci mlčí a otevřeně tuto resoluci naprosto nekritisuje. Zinověv si zřejmě myslí, že tato cesta nejlépe dosahuje cíle.

A jeho cíl je jeden: „zlepšiti“ resoluci a „trošičku“ poopravit Lenina. Není třeba dokazovati, že Zinověv se ve svých výpočtech zmýlil.

Z čeho vyplývá Zinověvova chyba? Kde je kořen této chyby?

Kořen této chyby tkví podle mého soudu v Zinověvově přesvědčení, že technická zaostalost naší země je nepřekonatelnou překážkou vybudování úplné socialistické společnosti, že proletariát nemůže vybudovat socialismus pro technickou zaostalost naší země. Zinověv a Kameněv se svého času pokoušeli vytáhnout tento argument na jedné schůzi Ústředního výboru strany před dubnovou konferencí strany. Byli však usazeni a nuceni ustoupiti, podřídívše se formálně opačnému stanovisku, stanovisku většiny Ústředního výboru. Avšak Zinověv, podřídív se mu formálně, pokračoval ustavičně v boji proti němu. O tomto „incidentu“ v Ústředním výboru Vsesvazové komunistické strany (bolševiků) moskevské vedení naší strany ve svém „memorandu“ na dopis leningradské gubernské konference strany praví:

„Není tomu dávno, co Kameněv a Zinověv hájili v politbyru názor, že prý nebudeme s to překonati vnitřní nesnáze pro svou technickou a hospodářskou zaostalost, nezachrání-li nás mezinárodní revoluce. My však s většinou ústředního výboru soudíme, že můžeme budovati socialismus, že jej budujeme a vybudujeme, přes svou technickou zaostalost a bez ohledu na ni. Máme za to, že toto budování bude postupovati sice mnohem pomaleji, než by postupovalo za vítězství na celém světě, přes to však jdeme a půjdeme vpřed. Stejně tak máme za to, že Kameněvovo a Zinověvovo hledisko prozrazuje, že nevěří ve vnitřní síly naší dělnické třídy a rolnických mas, které ji následují. Máme za to, že je to upuštění od leninského stanoviska“ (viz „Memorandum“).

Tento dokument byl uveřejněn za prvních schůzí XIV. sjezdu strany. Zinověv měl ovšem možnost vystoupiti proti tomuto dokumentu ještě na sjezdu. Je příznačné, že Zinověv ani Kameněv nenalezli argumentů proti tomuto těžkému obvinění, které proti nim vzneslo moskevské vedení naší strany. Je to náhoda? Myslím, že to není náhoda. Obvinění t'alo zřejmě do živého. Zinověv a Kameněv, „odpověděli“ na toto obvinění tím, že mlčeli, neboť neměli, čím by je „odrazili“.

Nová oposice pokládá za křivdu, je-li Zinověv obviňován, že nevěří ve vítězství socialistické výstavby v naší zemi. Jestliže však Zinověv po celoročním projednávání otázky vítězství socialismu v jedné zemi, po té, když Zinověvovo stanovisko bylo odmítnuto politbyrem Ústředního výboru (duben 1925), po té, když se již vytvořil vyhraněný názor strany v této otázce, obsažený v známé resoluci XIV. konference strany (duben 1925), má-li po tom všem Zinověv odvalu vystoupiti v knize „Leninismus“ (září 1925) proti stanovisku strany, opětuje-li potom tento projev na XIV. sjezdu jak vysvětliti to vše, tuto tvrdošijnost, tuto neústupnost v hájení své chyby, ne-li tím, že Zinověv je nakažen, nevyléčitelně nakažen nevírou ve vítězství socialistické výstavby v naší zemi?

Zinověvovi je vhod pokládat tuto svoji nevíru za internacionalismus. Od kdy se však u nás pokládá odpadnutí od leninismu v kardinální otázce leninismu za internacionalismus?

Nebude správnější říci, že nikoli strana, nýbrž Zinověv se tu zpronevřuje internacionalismu a mezinárodní revoluci? Neboť co je naše země „budujícího se socialismu“, ne-li základem světové revoluce? Může však být skutečným základem světové revoluce, není-li s to vybudovati socialistickou společnost? Může zůstat pro dělníky všech zemí grandiosním přitažlivým centrem, jímž nyní beze sporu je, není-li s to dosíci doma u sebe vítězství nad kapitalistickými živly našeho hospodářství, vítězství při budování socialismu? Mám za to, že nemůže. Nevyplyvá však z toho, že nevíra ve vítězství socialistické výstavby, hlásání této nevíry vede k diskreditování naší země jako základu světové revoluce a že diskreditování naší země vede k oslabení světového revolučního hnutí? Čím od nás odstrašovali dělníky PP. sociální demokraté? Hlásáním, že „u Rusů z toho nic nevyjde“. Čím porážíme nyní sociální demokraty, když dělnické delegace k nám putují celými proudy, což posiluje posice komunismu na celém světě? Svými úspěchy v budování socialismu. Cožpak není potom jasné, že ten, kdo hlásá nevíru v naše úspěchy v budování socialismu, pomáhá nepřímě sociálním demokratům, oslabuje rozmach mezinárodního revolučního hnutí, odpadá nezbytně od internacionalismu?...

Vidíte, že se Zinověvovým „internationalismem“ není tomu o nic lépe než s jeho „stoprocentním leninismem“, pokud jde o vybudování socialismu v jedné zemi.

Proto XIV. sjezd strany jednal správně, když charakterisoval názory nové oposice jako „nevíru ve vybudování socialismu“ a „falšování leninismu“.

VII

Boj za vítězství socialistické výstavby

Myslím, že základní chybou nové oposice je nevíra ve vítězství socialistické výstavby. Tato chyba je po mém soudu chybou základní, poněvadž z ní vyplývají všechny ostatní chyby nové oposice. Chyby nové oposice, pokud jde o novou hospodářskou politiku, státní kapitalismus, povahu našeho socialistického průmyslu, roli družstevnictví za diktatury proletariátu, metody boje proti kulactvu, roli a specifickou váhu středního rolnictva všechny tyto chyby jsou chybami, které vyplývají ze základní chyby oposice, z nevíry v možnost vybudování socialistické společnosti silami naší země.

Co znamená nevíra ve vítězství socialistické výstavby v naší zemi?

To znamená, za prvé, nebýti přesvědčen, že základní masy rolnictva mohou býti včleněny v důsledku určitých podmínek vývoje naší země do budování socialismu.

To znamená, za druhé, nebýti přesvědčen, že proletariát naší země, který má v rukou vůdčí posice národního hospodářství, je schopen včlenit základní masy rolnictva do budování socialismu.

S těchto hledisek vychází mlčky oposice ve svých myšlenkových konstrukcích o cestách našeho vývoje — lhostejno, činí-li tak vědomky nebo nevědomky.

Je možno včlenit základní masu sovětského rolnictva do budování socialismu ?

V brožuře „O základech leninismu“ jsou o tom dvě hlavní poučky:

1. „Rolnictvo Sovětského svazu nesmí býti zaměňováno s rolnictvem na západě. Rolnictvo, které prošlo školou tří revolucí, které bojovalo proti carovi a buržoasní moci ruku v ruce s proletariátem a v čele s proletariátem, rolnictvo, které dostalo půdu a mír od proletářské revoluce a stalo se proto

zálohou proletariátu — toto rolnictvo se nezbytně musí lišiti od rolnictva, které bojovalo za buržoasní revoluce v čele s liberální buržoasií, dostalo půdu od této buržoasie a stalo se proto zálohou buržoasie. Není snad třeba dokazovati, že sovětské rolnictvo, které si navyklo vážit si politického přátelství a politické spolupráce s proletariátem a vděčí tomuto přátelství a této spolupráci za svou svobodu je nezbytně mimořádně přístupné pro hospodářskou spolupráci s proletariátem.“

2. „Zemědělství Ruska nesmí býti zaměňováno se zemědělstvím na západě. Tam se zemědělství rozvíjí normální cestou kapitalismu, za hluboké diferenciace rolnictva, s velkostatky a soukromo-kapitalistickými latifundiemi na jednom pólu, s pauperismem, bídou a námezdním otroctvím na pólu druhém. Tam je proto rozvrat a zkáza zjevem zcela přirozeným. Jinak je tomu však v Rusku. U nás se zemědělství nemůže rozvíjeti touto cestou, už proto ne, poněvadž existence sovětské moci a nacionalisace hlavních výrobních nástrojů a prostředků nepřipouští takový vývoj. V Rusku se musí zemědělství vyvíjeti jinou cestou, cestou združstevňování milionů drobného a středního rolnictva, cestou zvelebování masového družstevního hnutí na venkově, podporovaného státem poskytováním levného úvěru. Lenin v článkách o družstevnictví správně ukázal, že se zemědělství musí u nás rozvíjeti novou cestou, cestou včleňování většiny rolnictva do budování socialismu pomocí družstevnictví, cestou postupného zavádění kolektivistických zásad v zemědělství, zprvu na poli odbytu a potom na poli produkce zemědělských výrobků“ ... „Není třeba dokazovati, že se ohromná většina rolnictva dá ochotně touto novou cestou vývoje, zavrhne cestu soukromo-kapitalistických latifundií a námezdního otroctví, cestu bídy a ožebračení.“

Jsou tyto poučky správné?

Mám za to, že obě tyto poučky jsou pro celé naše období budování za nové hospodářské politiky správné a nezvratné.

Tyto poučky jsou jenom výrazem známých Leninových thesů o svazku proletariátu s rolnictvem, o včlenění rolnických hospodářství do systému socialistického vývoje země, o tom, že proletariát musí postupovati k socialismu ruku v ruce se základními masami rolnictva, o tom, že združstevnění milionových mas rolnictva je hlavní cesta budování socialismu na venkově, že za růstu našeho socialistického průmyslu „pouhý růst družstev znamená pro nás totéž, co růst socialismu“ (viz sv. XXVII, str. 396).

Opravdu, jakou cestou se může a musí vyvíjeti rolnické hospodářství v naší zemi?

Rolnické hospodářství není kapitalistické hospodářství. Rolnické hospodářství, máme-li na zřeteli převážnou většinu rolnických hospodářství, je malé hospodářství tovarové. A co je malé tovarové rolnické hospodářství? Je to hospodářství, které je na rozcestí mezi kapitalismem a socialismem. Může se vyvíjeti jak ke kapitalismu, jak se nyní děje v kapitalistických zemích, tak i k socialismu, jak se musí stát u nás, v naší zemi, za diktatury proletariátu.

Z čeho vyplývá taková nestálost, nesamostatnost rolnického hospodářství? Čím ji možno vysvětlit?

Taková nestálost, nesamostatnost se vysvětluje rozdrobeností rolnických hospodářství, jejich neorganisovaností, jejich závislostí na městech, na průmyslu, na úvěrové soustavě, na povaze moci v zemi, a posléze všeobecně známou poučkou, že venkov jde a musí jíti v šlépějích měst jak v materiálním, tak i v kulturním směru.

Kapitalistická cesta vývoje rolnického hospodářství znamená vývoj za nejpříkřejší diferenciace rolnictva, s velkými latifundiemi na jednom pólu a hromadným zbídačením na pólu druhém. Taková

cesta vývoje je v kapitalistických zemích nevyhnutelná, poněvadž venkov, rolnické hospodářství jsou závislé na městech, na průmyslu, na úvěru, soustředěném ve městě, na povaze moci a poněvadž v městech vládne buržoasie, kapitalistický průmysl, kapitalistická úvěrová soustava, kapitalistická státní moc.

Je nezbytně nutná tato cesta vývoje rolnických hospodářství v naší zemi, kde města mají zcela jinou tvářnost, kde průmysl je v rukou proletariátu, kde doprava, úvěrová soustava, státní moc atd. jsou soustředěny v rukou proletariátu, kde nacionalisace půdy je všeobecně platným zákonem v zemi? Samozřejmě že nikoli. Naopak. Právě proto, že města vedou venkov, a že ve městech vládne u nás proletariát, který má v rukou všechny vůdčí posice národního hospodářství, právě proto musí rolnická hospodářství jíti ve svém vývoji jinou cestou, cestou budování socialismu.

Jaká je to cesta?

To je cesta hromadného združstevnění milionů rolnických hospodářství ve všech odvětvích družstevnictví, cesta sjednocování rozdrobených rolnických hospodářství kolem socialistického průmyslu, cesta šíření kolektivistických zásad mezi rolnictvem nejdříve na poli odbytu zemědělských výrobků a zásobování rolnických hospodářství průmyslovými výrobky, a pak na poli zemědělské výroby. :

A čím dále, tím je tato cesta za diktatury proletariátu nevyhnutelnější, neboť zakládání odbytových družstev, zakládání družstev nákupních, konečně zakládání družstev úvěrových a výrobních (zemědělská sdružení) je jediná cesta povznesení blahobytu venkova, jediný prostředek záchrany širokých mas rolnictva před bídou a ožebračením.

Někteří lidé tvrdí, že rolnictvo u nás je svým postavením nesocialistické, že prý je proto nezpůsobilé jíti cestou socialistického vývoje. Je sice pravda, že rolnictvo je svým postavením nesocialistické. To však není důvod, že se rolnická hospodářství nemohou vyvíjet cestou socialismu, je-li dokázáno, že venkov jde v šlépějích měst a že v městech zaujímá vůdčí posice socialistický průmysl. Za Říjnové revoluce také nebylo rolnictvo svým postavením socialistické a naprosto nechtělo zavést v zemi socialismus. Domáhalo se tehdy hlavně úplného zrušení moci statkářů a ukončení války, uzavření míru. Přesto se však tehdy dalo za socialistickým proletariátem. Proč? Protože svržení buržoasie a uchopení moci socialistickým proletariátem bylo tehdy jedinou cestou, jak se vyprostit z imperialistické války, jedinou cestou k uzavření míru. Protože jiných cest tehdy nebylo a být nemohlo. Protože se tehdy naší straně podařilo vystihnout, najíti stupeň spojení a podřízení specifických zájmů rolnictva (svržení statkářů, mír) všeobecným zájmům země (diktatura proletariátu), stupeň, který se ukázal pro rolnictvo přijatelný a výhodný. A rolnictvo, přes svou nesocialistickou povahu, vykročilo tehdy za socialistickým proletariátem.

Totéž platí o budování socialismu v naší zemi, o včlenění rolnictva do tohoto budování. Rolnictvo je svým postavením nesocialistické. Ale musí stanout a jistě stane na cestě socialistického vývoje, neboť není a nemůže být jiných cest záchrany rolnictva před bídou a ožebračením kromě pevného spojení s proletariátem, kromě pevného spojení se socialistickým průmyslem, kromě včlenění rolnického hospodářství do všeobecného proudu socialistického vývoje hromadným združstevněním rolnictva.

Proč právě hromadným združstevňováním rolnictva?

Proto, poněvadž v hromadném združstevňování „„jsme našli onen stupeň spojení soukromého zájmu, soukromého obchodního zájmu, jeho přezkoušení a kontroly státem, stupeň jeho podřízení

zájmům obecným““ (Lenin), který je pro rolnictvo přijatelný a výhodný a zajišťuje proletariátu možnost včlenit základní masy rolnictva do budování socialismu. Právě proto, poněvadž je pro rolnictvo výhodné organisovat odbyt svých produktů a zásobování svého hospodářství stroji pomocí družstev, právě proto rolnictvo musí jít a půjde cestou hromadného združstevnění.

A co znamená hromadné združstevnění rolnických hospodářství za vůdcovství socialistického průmyslu?

Znamená, že malé tovarové rolnické hospodářství opouští starou kapitalistickou cestu, která přináší hromadné ožebračení rolnictva, a přechází na novou cestu vývoje, na cestu budování socialismu.

Proto je boj za novou cestu vývoje rolnického hospodářství, boj za včlenění základní masy rolnictva do budování socialismu aktuálním úkolem naší strany.

XIV. sjezd Všesvazové komunistické strany (bolševiků) jednal proto správně, když se usnesl:

„Hlavní cesta budování socialismu na venkově záleží v tom, aby za vzrůstajícího hospodářského vůdcovství socialistického státního průmyslu, státních úvěrních ústavů a jiných vůdčích posic, které jsou v rukou proletariátu, byla včleněna základní masa rolnictva do družstevní organisace a aby byl této organisaci zajištěn socialistický vývoj tím, že jejich kapitalistických živlů bude využíváno, že budou zdolávány a vytlačovány“ (viz resoluci sjezdu k zprávě Ústředního výboru).

Velmi hrubá chyba nové oposice tkví v tom, že nevěří v tuto novou cestu vývoje rolnictva, nevidí nebo nechápe veškerou nevyhnutelnost této cesty za diktatury proletariátu. A nechápe to proto, poněvadž nevěří ve vítězství socialistické výstavby u nás, poněvadž nevěří ve schopnost našeho proletariátu vésti rolnictvo cestou socialismu.

Odtud nechápání dvojakého rázu nové hospodářské politiky, zveličování jejích záporných stránek a pojmání nové hospodářské politiky po výtce jako ústupu.

Odtud přeceňování role kapitalistických živlů našeho hospodářství a podceňování role pák našeho socialistického vývoje (socialistický průmysl, úvěrová soustava, družstevnictví, vláda proletariátu atd.).

Odtud nechápání socialistické povahy našeho státního průmyslu a pochyby o správnosti Leninova družstevního plánu.

Odtud zveličování diferenciac na venkově, panika před kulakem, podceňování role středního rolníka, pokusy zmařiti politiku strany, usilující o dosažení pevného svazku se středním rolníkem, a vůbec kolísání sem a tam, pokud jde o politiku strany na venkově.

Odtud nechápání nesmírného úsilí strany, aby milionové masy dělníků a rolníků byly včleněny do budování průmyslu a zemědělství, přibrány k oživení družstevního hnutí a sovětů, k správě země, k boji proti byrokratismu, k boji za zlepšení a přebudování našeho státního aparátu, úsilí, které znamená novou fázi vývoje a bez kterého není možné žádné budování socialismu.

Odtud malomyslnost a bezradnost před obtížemi našeho budování, pochyby o možnosti industrialisace naší země, pesimistické žvásty o zvrhnutí strany atd.

U nich, u měšťáků, to všechno více méně klape, kdežto u nás, u proletářů, to jde všechno více méně s kopce; nepříjde-li včas revoluce se západu, jsme ztraceni — to je všeobecný tón nové oposice, tón po mém soudu likvidátorský, který však z jakýchsi důvodů (asi pro obveselení) prohlašuje oposice za „internacionalismus““.

Nová hospodářská politika je kapitalismus, tvrdí oposice. Nová hospodářská politika je po výtce ústup, praví Zinověv. To všechno je samozřejmě nesprávné. Ve skutečnosti nová hospodářská politika je politikou strany, politikou, která připouští boj mezi socialistickými a kapitalistickými živly a je vypočtena na vítězství socialistických živlů nad živly kapitalistickými. Ve skutečnosti nová hospodářská politika ústupem jenom začala, je však vypočtena na to, aby během ústupu bylo provedeno přeskupení sil a zahájen útok. Ve skutečnosti útočíme již několik let a útočíme se zdarem, zvelebujeme svůj průmysl, zvelebujeme sovětský obchod a vytlačujeme soukromý kapitál.

Jaký smysl má však these, že nová hospodářská politika je kapitalismus, že nová hospodářská politika je po výtce ústup? Z čeho vyplývá tato these?

Vyplývá z nesprávného předpokladu, že u nás dochází nyní k pouhé obnově kapitalismu, k pouhému „návratu“ kapitalismu. Jedině tímto předpokladem je možno vysvětliti pochybnosti oposice o socialistické povaze našeho průmyslu. Jedině tímto předpokladem je možno vysvětliti paniku oposice před kulakem. Jedině tímto předpokladem je možno vysvětliti spěch, s kterým se oposice chytla nesprávných číslic o diferenciaci rolnictva. Jedině tímto předpokladem je možno vysvětliti zvláštní zapomnětlivost oposice, která přehlíží, že střední rolník je u nás centrální figurou zemědělství. Jedině tímto předpokladem je možno vysvětliti nedoceňování specifické váhy středního rolníka a pochyby o Leninově družstevním plánu. Jedině tímto předpokladem je možno „zdůvodniti“, proč nová oposice nevěří v novou cestu vývoje venkova, v cestu včlenění venkova do budování socialismu.

Ve skutečnosti probíhá u nás nyní ne jednostranný proces obnovy kapitalismu, nýbrž dvoustranný proces rozvoje kapitalismu a rozvoje socialismu, rozporuplný proces boje socialistických živlů proti živlům kapitalistickým, proces překonávání kapitalistických živlů živly socialistickými. To však platí stejně nezvratně jak pro města, kde základem socialismu je státní průmysl, tak i pro venkov, kde hlavní oporou socialistického vývoje je hromadné družstevnictví, spojované se socialistickým průmyslem.

Pouhá obnova kapitalismu není možná už proto, že u nás je moc proletářská, velkoprávní v rukou proletariátu, doprava a úvěr v rukou proletářského státu.

Diferenciace nemůže nabýt dřívějšího rozsahu, střední rolník zůstane základní masou rolnictva, ale kulak nemůže nabýt dřívější síly už proto, že půda je u nás znacionalisována, vyražena jako předmět prodeje a koupě, a náš obchod, naše úvěrová, daňová a družstevní politika usiluje o omezení vykořisťovatelských snah kulactva, o povznesení blahobytu nejširších vrstev rolnictva a vyrovnání krajností, na venkově. Nemluvíme už o tom, že boj proti kulactvu je u nás nyní veden nejen tak jako dříve, organisováním chudiny proti kulactvu, nýbrž i novým způsobem, upevňováním svazku proletariátu a venkovské chudiny s masami středního rolnictva proti kulakovi. Skutečnost, že oposice nechápe smysl a význam boje proti kulactvu vedeného tímto novým způsobem, tato skutečnost znovu dokazuje, že se oposice sesmekává na starou cestu rozvoje venkova, na cestu jeho kapitalistického vývoje, kdy kulak a chudina byly hlavními silami na venkově, kdežto střední rolník byl „vymílán“.

Družstevnictví je formou státního kapitalismu, tvrdí oposice, odvolávajíc se při tom na Leninovu „Naturální daň“, a proto nevěří, že je možno využití družstev jako hlavní opory socialistického vývoje. Oposice se také zde dopouští velmi hrubé chyby. Takové pojetí družstevního hnutí postačovalo a vyhovovalo roku 1921, kdy byla napsána „Naturální daň“, kdy jsme neměli vyspělý socialistický průmysl, kdy Lenin pokládal státní kapitalismus za možnou hlavní formu našeho

hospodaření a kdy družstevnictví posuzoval ve spojení se státním kapitalismem. Ale toto pojetí dnes už nepostačuje a je historicky překonáno, neboť od té doby se časy změnily, socialistický průmysl u nás vyspěl, státní kapitalismus se pak v žádoucí míře neujal, kdežto družstevní hnutí, sdružující nyní přes deset milionů členů, se začalo spojovat se socialistickým průmyslem.

Jak jinak je možno vysvětliti skutečnost, že již roku 1923, dva roky po „Naturální dani“, začal Lenin posuzovati družstevnictví jinak a zastával názor, že „družstevnictví v našich poměrech spadá plně v jedno se socialismem“? (viz sv. XXVII, str. 396).

Jakpak jinak je to možno vysvětliti, než tím, že za tyto dva roky socialistický průmysl už povyrostl, státní kapitalismus se v náležitě míře neujal, pročez Lenin začal posuzovati družstevnictví ne už ve spojení se státním kapitalismem, ale ve spojení se socialistickým průmyslem?

Změnily se podmínky rozvoje družstevního hnutí. Bylo nutno, aby se i na družstevní otázku nazíralo jinak.

Uvedu jako příklad jedno skvělé místo z Leninovy brožury „O družstevnictví“ (r. 1923), které osvětluje tuto otázku:

„Za státního kapitalismu“ se družstevní podniky liší od podniků státněkapitalistických tím, že to jsou, za prvé, podniky soukromé, a za druhé, podniky kolektivní. Za nynějšího našeho řádu* se družstevní podniky liší od podniků soukromokapitalistických tím, že to jsou podniky kolektivní, ale neliší se* od podniků socialistických, patří-li půda, na které stojí, a výrobní prostředky státu, t. j. dělnické třídě“ (sv. XXVII, str. 396).

V tomto krátkém citátu jsou vyřešeny dva veliké problémy.

Za prvé problém, že „naš existující řád“ není státním kapitalismem. Za druhé problém, že družstevní podniky ve spojení s „naším řádem“ „se neliší“ od podniků socialistických.

Mám za to, že je těžko se vyjádřiti jasněji.

A ještě jedno místo z téže Leninovy brožury:

„Pouhý růst družstev znamená pro nás totéž (s „nevelkou“, již uvedenou výjimkou), co růst socialismu, a zároveň jsme nuceni si přiznati, že se od základu změnilo celé naše nazírání na socialismus“ (viz tamtéž).

Je zřejmé, že v brožuře „O družstevnictví“ je dáno nové hodnocení družstevního hnutí, což nechce přiznati nová oposice a co pečlivě zamlčuje, přes všechna fakta, v rozporu se zřejmou skutečností, v rozporu s leninismem.

Družstevní hnutí ve spojení se státním kapitalismem je něco jiného než družstevní hnutí ve spojení se socialistickým průmyslem.

Z toho však není možno vyvozovati závěr, že mezi „Naturální daní“ a brožurou „O družstevnictví“ zeje propast. To by bylo ovšem nesprávné. Postačí na př. odvolati se na níže uvedené místo z „Naturální daně“, abychom ihned postřehli nerozlučnou souvislost mezi „Naturální daní“ a brožurou „O družstevnictví“, pokud jde o hodnocení družstevnictví. Praví se tam:

„Přechod od koncesí k socialismu je přechodem od jedné formy velkovýroby k druhé její formě. Přechod od družstev malovýrobců k socialismu je přechod od malovýroby k velkovýrobě, t. j. přechod složitější, za to však, zdaří-li se, je s to obsáhnouti širší masy obyvatelstva, je to přechod,

který je s to vyrvat hlubší a odolnější předsocialistických kořeny starých, ba dokonce předkapitalistických vztahů, nejhrouževnatěji se vzpírajících jakékoli „novotě“ (sv. XXVI, (str. 337).

1 2 3 Podtrženo mnou. J. St.

Z tohoto citátu je patrné, že Lenin už v době, kdy psal „Naturální daň“, kdy jsme ještě neměli vyspělý socialistický průmysl, pokládal za možné, zdaří-li se věc, učiniti z družstevnictví mocnou zbraň v boji proti „předsocialistickým“, a tedy i proti kapitalistickým poměrům. Mám za to, že právě z této myšlenky také později vyšel ve své brožuře „O družstevnictví“

Ale co z toho všeho vyplývá?

Z toho vyplývá, že hledisko nové oposice, s kterého posuzuje družstevní hnutí, není marxistické, nýbrž metafysické. Pohlíží na družstevní hnutí ne jako na historický zjev, vzatý ve spojení s jinými zjevy, ve spojení, řekněme, se státním kapitalismem (r. 1921) nebo se socialistickým průmyslem (r. 1923), nýbrž jako na něco stabilního, jako na něco, co je jednou provždy dáno, jako na „věc o sobě“.

Odtud chyby oposice v otázce družstevní, odtud její nevíra, že se venkov může vyvíjet k socialismu přes družstva, odtud scházení oposice na starou cestu, na cestu kapitalistického vývoje venkova.

Takové je, všeobecně řečeno, stanovisko nové oposice v praktických otázkách budování socialismu.

Závěr může být jen jeden: linie oposice — pokud má oposice vůbec linii — kolísání a pochyby oposice, její nevíra a bezradnost před obtížemi vedou ke kapitulaci před kapitalistickými živly našeho hospodářství. Neboť, je-li nová hospodářská politika po výtce ústup, pochybuje-li se o socialistické povaze státního průmyslu, je-li kulak skoro všemocný, skýtá-li družstevní hnutí malou naději, klesá-li postupně význam středního rolníka, je-li nová cesta vývoje venkova pochybná, jestliže se strana málem zvrhá a revoluce ze západu není ještě tak blízka — co po tom všem zbude ještě v arsenálu oposice, s čím počítá v boji proti kapitalistickým živlům našeho hospodářství? Není přece možno táhnout do boje pouze s „Filosofií epochy“.

Je jasné, že arsenál nové oposice není záviděníhodný, možno-li jej vůbec nazvat arsenálem. Tento arsenál se nehodí pro boj. Tím méně pro vítězství.

1 Podtrženo mnou. J. St.

Je jasné, že majíc takový arsenál, strana by se „jedna dvě“ uvedla do zkázy, kdyby se dala do pranice — byla by prostě nucena kapitulovati před kapitalistickými živly našeho hospodářství.

Proto jednal XIV. sjezd strany naprosto správně, když se usnesl, že „boj za vítězství socialistické výstavby v Sovětském svazu je hlavním úkolem naší strany“, že jedním z nezbytných předpokladů k vyřešení tohoto úkolu je boj „proti nevíře v budování socialismu v naší zemi a proti pokusům pohlížet na naše podniky, které jsou podniky „důsledně socialistického typu“ (Lenin), jako na podniky „státně kapitalistické“, že „takové ideové směry, tím že znemožňují, aby se masy s plným přesvědčením zúčastnily budování socialismu vůbec a socialistického průmyslu zvláště, jsou s to jen zabrzdit růst socialistických živlů hospodářství a usnadnit soukromému kapitálu boj proti nim“, že „sjezd pokládá proto rozsáhlou uvědomovací práci k překonání tohoto komolení leninismu za nezbytnou“ (viz resoluci k zprávě Ústředního výboru Všesvazové komunistické strany [bolševiků]).

Historický význam XIV. sjezdu Vsesvazové komunistické strany (bolševiků) záleží v tom, že dovedl až na kořen odhaliti chyby nové oposice, zavrhl její nevíru a fňukání, jasně a přesně nastínil cestu dalšího boje za socialismus, dal straně perspektivu: vítězství a tím vyzbrojil proletariát nezlomnou vírou ve vítězství socialistické výstavby.

25. ledna 1926.